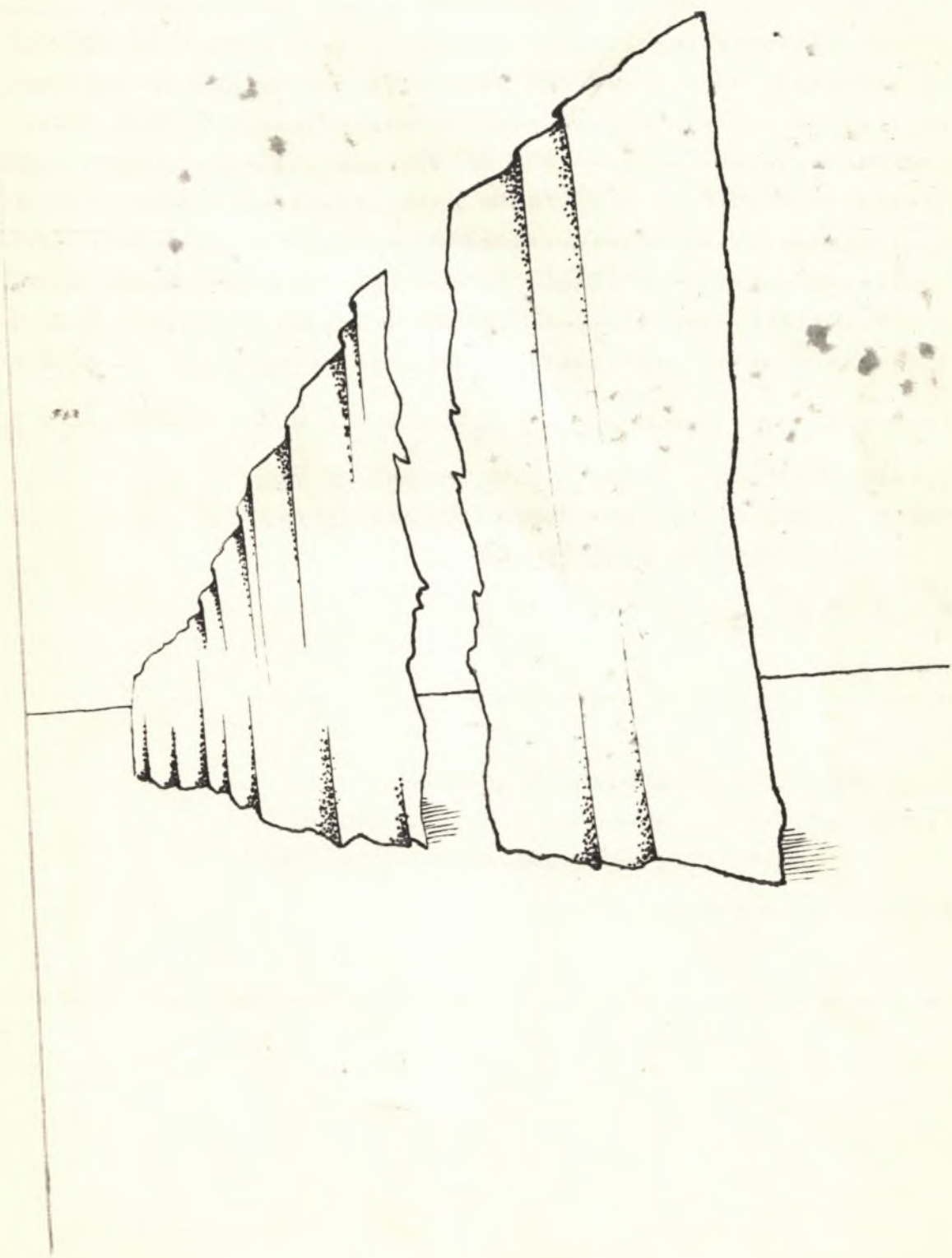

HORIZONT 2.2

OBSAH

Charta 77.....	Ekologický dokument.....	str. I
Bob Dylan.....	Mistři válek.....	28
Christ Böhn.....	Český mat.....	30
Rudyard Kipling.....	Když.....	36
Kapitoly ze života.....	Daniel Defoe.....	37
Václav Havel.....	Chyba.....	44
Egon Bondy.....	Velká kniha.....	49
Milena Jesenská.....	Jak se stýkáti s Čechy?.....	56
Jiří Ruml.....	Fejeton.....	58
Roman Brandstætter.....	Hymnus Sisylv.....	60
Ivan B.	Básně.....	64
Slávka B.	Básně.....	66

Než by jednou vyhrál úplně a podruhé úplně prohrál,
raději vždycky trochu vyhraje a trochu prohraje....

Takový hráč se neztratí

V á c l a v H a v e l

Nechápati utrpení je nelidské.
Nechápati pravdu a právo je rovněž nelidské.
Nesdíletí mravní snahu je podlidské.

J o s e f Č a p e k

Během sedmi let své činnosti upozorňovala několikrát Charta 77, že stav životního prostředí v naší zemi se prudce zhoršuje, a že proti tomu nejsou podnikány dostatečná opatření.

Mluvčí Charty 77 měli nyní možnost seznámit se s rozbohem ekologické situace v Československu, který vypracoval tým odborníků Československé akademie věd. I tato obsáhlá a seriózní studie konstatuje, že současná ekologická situace Československa je velmi vážná.

Obecně známé je ohrožení lesů v českých zemích. Rozbor uvádí, že do konce tohoto století, tj. za 15-20 let, bude 45-60% z nich vážně narušeno nebo zničeno. Ve volné krajině je ohroženo přes 50% rostlinných druhů, je ohroženo více než třetina ptáků, ryb a sevců včetně většiny lovné zvěře. Mnohé zdroje vody jsou nepoužitelné pro dobytek, pro závlahy i pro průmyslovou výrobu. Vodárny řady měst - Prahy-Poželí, Brna-Pisárky, Hradce Králové, Ústí nad Labem i jiné, produkují vodu která může a v řadě případů také ohrožuje zdraví obyvatel. Nedostatečné čištění splaškových vod vede v řadě případů k tomu, že tyto vody kontaminují vodu používanou k vodárenským účelům, což již vyvolalo řadu epidemií. Voda obsahuje stále více škodlivých a jedovatých látek - dusičnanů, solí, těžkých jedovatých kovů, karcinogenních a mutagenních látek. Problémem je také obsah radionuklidů, např. v důsledku těžby radioaktivních surovin. Např. kvalitu pitné vody může ještě více ohrozit stavba temelínské elektrárny.

Únešný způsob zemědělského hospodaření, neodborné a nadměrné používání průmyslových hnojiv a ochranných látek i nevhodná technika na nadměrně velkých lánách ničí sám svůj základ - půdu. Následkem nadměrné koncentrace při ustájení hospodářských zvířat dochází často k haváriím které ohrožují povrchové i podzemní zdroje vody. Do potravních řetězců do obilí a píce, do masa jatečných zvířat, tedy do stravy lidí, se dostává stále více škodlivin a toxických látek.

Tam kde dnes nemůže žít zvíře, ryba, ptáci a motýli, zítra nebude schopen žít člověk. Už dnes, jak o tom svědčí údaje uvedené v rozboru, se v nejvíce postižených oblastech prudce zvyšuje kojenecká úmrtnost, nemocnost dětí a dospělých, zhoršuje se zdravotní stav všeho obyvatelstva. Nejvíce jsou ohroženi obyvatelé Severočeského kraje, Prahy, moravských průmyslových aglomerací a obyvatelé Bratislavy. Pokud se vývojové trendy nezvrátí, budou v příštích letech bezprostředně ohroženi všichni obyvatelé našeho státu. Je reálné nebezpečí, že se začne snižovat průměrný věk obyvatel.

Výše výdajů, věnovaných v Československu na ochranu životního prostře-

dí, je jen zlomkem výdajů vydávaných na stejné účely v SSSR nebo v jiných průmyslově vyspělých zemích. U nás tyto výdaje stále klesají nové investice zdaleka nestačí zamezit zhoršování životního prostředí. Československo má jen velice nedokonale vybudovaný systém sledování znečištění všech složek prostředí, takže řada údajů, př. o obsahu škodlivých až toxických látek v potravinách, není spravidla vůbec známa.

Zjištění, obsažená v rozboru ČSAV, nejsou povzbudivá. Je však pozitivní že zájem československé vlády o ekologickou problematiku dosáhl té míry, že jí již zajímají základní fakta o stavu životního prostředí u nás. Doposud byl stav takový, že to byly, bohužel, plány rozvoje národního hospodářství, které vedly ke zhoršení ekologických ukazatelů. Cesty k nápravě nejsou známy. Po řadu let se hovoří o tom, že je nutné přejít od extenzivního způsobu hospodaření k intenzivnímu. Bez prostředně to souvisí s omezováním energeticky a surovinově náročných výrob. Vykročení touto cestou by vedlo i ke zlepšení ekologických ukazatelů, zdá se však, že v blízké budoucnosti tomu tak nebude. Většina investic pro příští leta - téměř 40%, se opět plánuje pro rozvoj palivo-energetického komplexu - největšího znečišťovatele životního prostředí.

Pokračování v desavadních trendech neblahého vývoje je zřejmě mimo jiné způsobeno i tím, že jak řadoví občané, tak zejména ti, kteří si vzali odpovědnost za osudy naší země, se dostatečně neuvědomují hrozící rizika. Často ani nemohou, protože většina údajů se nepublikuje. Jde zejména o údaje o zhoršování zdravotního stavu obyvatelstva, o dnešním i budoucím ohrožení zdraví i života lidí, o škodlivinách v potravinách i ve vodě. Teprve až se lidé dozvědí fakta, uvědomí si vážnost, snad dokonce tragičnost situace, až se dozvědí celou pravdu o rizicích jimž jsou vystaveni, až budou moci onich bez vnějších omezení diskutovat, budou moci prosazovat cesty k nápravě, na níž závisí záchrana životního prostředí, zdraví i života.

Často by k odvrácení ekologických katastrof stačil jen zlomek ze sbrojních nákladů, vynakládaných na udržení rovnováhy strachu.

Doufáme že s rozбором stavu ekologické situace v Československu se bude moci seznámit co nejvíce československých občanů, že poznání vážnosti ekologické situace naší země přiměje naše nejvyšší orgány k rychlým a účinným opatřením, k nimž se bude moci vyjádřit každý z obyvatel. Právo na to má - jde o zdraví a životy všech.

Brno 12.12. 1983

Jan Kozlík
mluvčí CH 77

Marie Růt Kříšková
mluvčí CH77

Anna Marvanová
mluvčí CH 77

Rozbor
ekologické situace ČSSR

I. Úvod

Sociálně ekonomický rozvoj společnosti je neoddělitelně spjat s přírodním prostředím. Pro uspokojení svých potřeb odčerpává člověk z přírody hmoty a energie, které transformuje v ekonomickém reprodukčním procesu /výrobě a spotřebě/. Ve smyslu zákona o zachování hmoty a energie vypouští nebo ukládá veškerou tuť z přírody odčerpanou hmotu a energii po transformaci spět do přírodního prostředí jako odpad všeho druhu /tuhý, plyný, tekutý, radioaktivní a "odpadní teplo"/.

V dřívějších etapách vývoje společnosti byla tato transformace relativně malého rozsahu a proto se většina odpadních látek zapojovala samevorně zpět do ekologických koloběhů. V posledních desetiletích dochází však k obrovskému zrychlení tohoto transformačního procesu vytvářejí se stále nové kombinace látek, často v přírodě neznámých, a dochází k takové jejich koncentraci v důsledku urbanizace a soustředění průmyslu, že se příroda není schopna s nimi vyrovnat.

V Československu je člověkem uvolněný tok hmoty dokonce asi d e s e t í n á s o b n ý nad světovým průměrem. Jenom těžbou nerostných surovin je z každého čtverečního metru plochy našeho státního území průměrně získáno ročně 5-7 kg látek, které se postupně změňí na odpad, a to zčásti i toxický. Na každého občana našeho státu to činí cca 35 tun tuhých odpadů všeho druhu ročně.

Odpadní látky se v některých ekosystémech jednak kumulují a po určité době latence a dosažení určité koncentrace mohou způsobit jejich náhlé zhroucení, jednak kolují v rámci přírodních koloběhů v potravních řetězcích, kde se mohou v některých případech v potravních hladinách koncentrovat. V konečné instanci pak ohrožují zdraví člověka a dokonce samu genetickou podstatu u lidské populace. Lidský organismus totiž není schopen se tak rychle adaptovat na takové změny.

Ohrožení jednotlivých druhů planých rostlin a volně žijících živočichů je do určité míry indikátorem ohrožení člověka samého, neboť člověk je ekologicky přímo/potraviný, voda, ovzduší/i nepřímo na toto přírodní prostředí vázán.

To se bezesporu týká i ČSSR, které v důsledku relativně dlouhého průmyslového rozvoje má značně vyčerpané přírodní zdroje, vysoký průmyslový potenciál a tím i na mnoha místech značně narušenou ekologickou stabilitu. Proto také nezřídkou i nevelké zásahy do přírodního prostředí mohou mít závažné ekologické důsledky a proto také udržování stability krajiny je mimořádně náročné na dodatekovou energii. Naše přírodní poměry klimatické a geomorfologické jsou totiž navíc i poměrně nepříznivé z hlediska možnosti rozpadu škodlivin a ukládání odpadů. To ohrožuje nejen ekologickou stabilitu krajiny, její produkční potenciál a reprodukční schopnost, ale i zdraví obyvatelstva, což nakonec může brzdit i možnosti dalšího společensko-ekonomického vývoje společnosti.

Je totiž zřejmé, že naše omezené zdroje při vysoké energetické a surovinové náročnosti výroby, při malé rozloze státu pro ukládání a vypouštění odpadů do povětří, v y ž a d u j í d a l e k o v ě t ě í p r o s t ř e d k y na omezení poruch na životním prostředí než u jiných států, nemá-li být naše ekologická situace v porovnání s nimi podstatně horší. Přitom však podíl těchto prostředků u nás je zatím naopak nižší, než v jiných státech a navíc má v posledních letech klesající tendenci. V SSSR činí výdaje na celkovou ochranu životního prostředí 2,7% národního důchodu, ve Švédsku 0,8%, v USA 1,5%, v NSR 2% hrubého národního produktu. I když tyto údaje nejsou z metodologického hlediska zcela srovnatelné, je bezesporu varující, že u nás činily tyto výdaje v 6. pětiletce jen 0,3% užitého národního důchodu a 0,85% celkových investic /tab.I./.

Tab.I

Podíl investic na ochranu vod a ovzduší z celkových investic národního hospodářství

	Celkové investice mln.Kčs	Investice na ochranu v mln.Kčs běž. cen			Životní prostředí v % k celk. investic		
		vod	ovzduší	celkem	vod	ovzduší	celkem
5.51P	403,4	2,8	2,0	4,8	0,7	0,5	1,2
6.51P	483,2	2,3	1,8	4,1	0,5	0,4	0,85

Tab. 2

pořadí států podle celkové produkce kysličníku siřičitého a pořadí po přepočtu emisí na plochu a na obyvatele

Země	Celková produkce SO ₂ tis.t	Země	Emise t/km ²	Země	Emise na obyv.
USA	27 000	NDR	36,9	NDR	0,234
SSSR	2 000	ČSSR	25,0	Kanada	0,23
Kanada	5 300	V.Brit.	21,53	ČSSR	0,21
V.Brit.	5 250	NSR	15,26	USA	0,12
NDR	4 000	PLR	7,98	SSSR	0,094
NSR	3 800	Francie	5,85	V.Brit.	0,093
Francie	3 270	USA	2,88	PLR	0,073
ČSSR	3 200	SSSR	1,09	NSR	0,062
FLR	2 500	Kanada	0,55	Francie	0,061

Pozn.: Méně než 10t/km² rok emitují dále BLR, HSR, Rakousko, Irsko, Švýcarsko, Portugalsko, Španělsko, Finsko, Norsko, Švédsko.

Ve světovém měřítku patříme ke státům s vysokými emisemi kysličníku /oxidu/ siřičitého, což se jeví ještě nepříznivější po přepočtu na plochu či na obyvatele /tab.2/. Vzhledem k tomu, že značná část těchto látek je od nás transformována vzduchem nebo vodou mimo naše území, mohly by v budoucnu navíc náklady na úhradu škod vyplívajících z mezinárodních dohod znamenat další závažné zatížení platební bilance. Přitom objem produkováných emisí stále narůstá v důsledku zvyšování sirnatosti, snižování výhřevnosti spalovaného uhlí a s růstem energetické spotřeby /tab.3/ a to rychleji než v některých sousedních státech. Pod přímým vlivem emisí v ČSR žije asi 3-4 mil. obyvatel a je ovlivněna asi jedna třetina lesů a nejméně 10% zemědělské půdy. Znečištění ovzduší oxidem siřičitým způsobuje dále škody zvýšenou korozi nejrozličnějších konstrukcí a mostů, poškozují kulturní památky a fasády budov, vyvolává zvýšení nákladů na čištění/komunální, ale i soukromé/ atd. Lze velmi zhruba odhadnout, že souhrn těchto škod činí v současné době asi 15-20 miliard Kčs ročně. V tom ovšem nejsou zahrnuta nekvan- tifikovatelná poškození jako je zdraví lidí, nenahraditelné kulturní památky, ireverzibilní poškození přírody, vyhynutí různých druhů s rostlin a živočichů, devastace krajiny, hodnoty estetické a tím narušení

hodnot morálních a etických. Proto je racionální péče o životní prostředí jako důležitá součást životní úrovně nejen ekonomicky, ale i společensky a politicky nezbytná.

Je ovšem evidentní, že omezení výroby a tím i omezení hlavního zdroje odpadů a narušování životního prostředí, návrat k jakémusi "malému přírodnímu hospodaření", "nulový růst" bigotní důsledná "konzervace" přírody, jak to navrhuji někteří vědci a politici na Západě, není řešením. Ekonomický reprodukční proces je totiž nejen zdrojem znečištění prostředí, ale současně jediným producentem prostředků na jeho ochranu a cílevědomou tvorbu.

Tak jediná cesta marxistického poznání nedělitelného vztahu mezi ekonomickými a biologickými reprodukčními procesy umožňuje zásadní změnu koncepce tohoto společenskoeconomického rozvoje, jeho principiální racionalizaci a intenzifikaci, snížení energetické a surovinové náročnosti a maximalizaci zachycení a využití odpadů všeho druhu, ale i zásadní změnu představ o cílech společenského vývoje, představ, že konsumní růst spotřeby za cenu devastovaného životního prostředí a rozvrácené krajiny je růstem životní úrovně a cílem rozvoje socialistické společnosti.

Tab.3

Celkový objem produkovanych emisí /orientační propočít/

	mil t/rok		Index růstu
	1960	1980	
Celkem plynné emise	3,6	7,3	202
z toho CO	0,9	1,6	177
SO ²	1,9	3,2	168
HO	0,5	1,6	320
CH _y	0,2	0,5	250
celkem pev.úletu	1,6	2,7	168

2. Ukazytele nepříznivého stavu životního prostředí

S o u č a s n o u ekologickou situací ČSSR lze charakterizovat jako velmi vážnou. Jen malá část hlavních ekologických ukazatelů je na přijatelné úrovni; většina neopak signalizuje narušení různých složek prostředí. Je nutno konstatovat, že ve světovém srovnání je situace u nás velice nepříznivá.

2.1 Volná krajina příroda

Integrovaným indikátorem stavu přírodního prostředí je stav krajiny a flóry a fauny, protože ty jsou přímo ovlivněny všemi zásahy a škodlivinami, které člověk do přírody vypouští. Adaptabilita organismů i ekosystémů se stabilizovala po milióny let, a na tak prudké změny, k jakým dochází v posledních desetiletích v krajině, nejsou schopny reagovat. I když člověk je zdánlivě daleko adaptabilnější, je svou podstatou i svými biologickými potřebami závislý na přírodě. Pro svůj život potřebuje naprosto nezbytně čistou vodu, čistý vzduch a čisté potraviny. Odpady, často toxické, které vypouští zdánlivě beztrestně do přírody se mu vracejí ve znečištěné, zdravotně závadné pitné vodě, v zdraví škodlivých plynech, které dýchá nejen ve městech, ale i v rekreačních oblastech a na horách, v potravinách, obsahujících rezidua jedovatých látek.

Volnou krajinu a přírodu neuvádíme na prvním místě z jakéhosi staromilského ochrannářství, ale proto, že v přírodě se kumulují člověkem provedené zásahy a vypuštěné látky a vyhubení některých druhů fauny nebo flóry, rozvrát některých ekosystémů ukazuje vážné ohrožení člověka samého, protože ten stojí na nejvyšším stupni potravních řetězců, v nichž se s každým stupněm více koncentrují škodlivé látky. To, co nepřežije hmyz, ptáci a zajáci, by později nepřežil ani člověk. Navíc krajina s narušenou přirozenou rovnováhou ztrácí i svou produkční schopnost, je třeba do ní vkládat stále více dodatečné energie /chemizací a mechanizací/, což zvyšuje náklady na energetickou náročnost bez zvyšování výnosů, tedy má vážné ekonomické následky. Stav krajiny, flóry a fauny je tedy vážným varujícím indikátorem nejen současných, ale zejména budoucích ekologických, ale i společenských kritických situací.

Situaci v naší krajině reálně signalizuje mizení nejen jednotlivých živočišných druhů, ale celých ekologických či taxonomických skupin. Tak podle současných šetření je ohrožené 30% ryb, 60% obojživelníků 30% plazů, 30% ptáků, 35% savců. Ještě nepříznivější je situace u bezobratlých, kdy v krajině je např. pouze 20% původního stavu motýlů, v zemědělské krajině pouhých 5%. nejvýraznější jsou ohrožení tzv. predátoři /druhy masožravé/, neboť zde se zpravidla koncentrují škodlivé a toxické látky v potravním řetězci a to nezřídka vede až k nerušení reprodukčního potencialu postižených druhů živočichů.

Spolupůsobení různých vlivů narušilo také adaptační schopnosti populací drobné zvěře natolik, že v současné době dochází k jejich hromadným úhynům. Tak už došlo či dochází ke zhroucení populace křepelek koroptví, bažantů/přestože je udržován v současné době v krajině formou umělých chovů/, zajíců a dokonce i u srnčí zvěře se už začíná projevovat zřetelné poruchy. Dokladem této je pokles úlovků proti 1970, u koroptví o 98%, u bažantů o 40%, u zajíců o 80%. To přirozeně má i určité ekonomické dopady/např. export živé zvěře i zvěřiny/. U flóry a vegetace je celá situace o to závažnější, že zelené rostliny jsou primárním producentem organické hmoty, a tedy výchozím článkem a podmínkou pro existenci všech konzumentů /vč. člověka/. V ČSSR je přes polovinu druhů vyšších rostlin v určité míře ohroženo, dokonce některé hospodářsky významné druhy /např. jedle bělokorá/. U lišejníků je podíl ohrožení ještě vyšší, protože lišejníky jsou zvláště citlivé na vlivy imisí a jsou proto i prvním indikátorem znečištěného ovzdušší. Vážně ohroženy jsou i četné houby - a z nich především houby mykorrhizní, které mají nemalý ekonomický význam, protože podmiňují prosperitu lesních dřevin - a to právě v ekologicky zhoršených poměrech. Dochází k vyhubení a mizení jednotlivých rostlinných druhů/či dílčích populací/. Ale mizí velmi rychle i celé vegetační typy.

Tím dochází k ochuzování různorodosti /diverzity/ krajiny, což spojuje s rozsáhlými zemědělskými a lesnickými monokulturami a přešlechtěnými druhy rostlin bez proložení s rozptýlenou stabilizační zelení může vést k ekologické destabilizaci rozsáhlých krajinářských celků, nebo v takových podmínkách se snadno rozmáhají "agresivní" druhy plevele a škůdců, kteří ~~z nich~~ nemají přirozené nepřátele /parazity, ptáky a v monokulturálních podmínkách pak dochází i jejich kalamitnímu šíření. To pak vyžaduje nasazení pesticidů se všemi negativními ekologickými důsledky a ekonomickými náklady.

Současná situace ve vývoji volné krajiny je ekologicky kritická také proto, že se uplatňují bezprácendentní vlivy /např. emise/, takže "klasické formy" ochrany přírody nejsou účinné a v mnohých případech nemohou člověkem vyvolaným změnám v přírodním prostředí zabránit. Snaha po ochraně alespoň přírodovědně nejvýznamnějších lokalit vede k vyhlášení státních přírodních rezervací. Tyto poměrně malé lokality, pokud jsou obklopeny běžně zemědělsky nebo lesnicky obhospodařovanou krajinou, se nemohou ubránit negativním vlivům. Proto jsou bytelné na velkoplošná chráněná území a ve zvláště významných případech i národní parky/v ČSSR jsou 4/. Tato území mají v současné době rozsah v celkem 14 682 km², tj. 11,4% z plochy celého území státu /ČSR 10 130 km², tj. 13,13% a SSR 4 305 km², tj. 8,78%/v. Tento rozsah zhruba odpovídá poměrům v okolních státech /PLR, 11%, NDR 18%, NSR 16%, avšak odhadu

že zejména v ČSR jsou tyto chráněné krajinné oblasti a národní park /KRNAP/ v imisních oblastech, je v ČSR 75% chráněných území již narušeno a asi 25% vážně poškozeno.

Nakonec je nutno zdůraznit, že vyhubení ředy organismů může znamenat potenciální hospodářskou ztrátu, protože nelze vyloučit budoucí možnosti využití a vždycky znamená ztrátu kulturní. Proto je obecně tento jev chápán jako určitá eticko-kulturní míra úrovně společnosti a je dnes běžně užíván /až zneužíván/ jako argument politický.

2.2 lesy a lesní hospodářství

Z a v e l m i v á ž n o u považujeme situacii oblasti lesního hospodářství, což platí jak z hlediska produkce dřeva, tak i s ohledem na mimoprodukční funkce. Přitom s poklesem plochy pěstěné ošetřené stoupá podíl nahodilých těžeb. Do budoucnosti bude emisní zátěž lesů a krajiny narůstat, takže bude narůstat i poškození lesních prostorů. Přímé poškození zasáhne velmi pravděpodobně 45-60% plochy lesů ke konci století. Nepřímý vliv ámisí ve formě kyselých srážek už dnes zasahuje absolutní většinu území ČSR. Území SSR je na tom poměrně lépe, ovšem už i zde se objevují výrazná regionální poškození lesů a krajiny a lze tudíž očekávat, že tento trend bude rychle narůstat /postupy poškození se obecně zrychlují/.

Kyselé srážky mají negativní vliv na vegetaci, půdu, ale i na vodní biomy /ryby apod./ . Podvazují plodnost dřevin/klesá plodnost a roky mezi vysokou úrodou se prodlužují/, vedou k odumírání citlivých dřevin /jedle mizí už i na Šumavě/, ale velmi negativně se odrážejí i ve vývoji půd.

Přitom velmi kyselé srážky /pod pH 3,5/ mohou občasně /epizodicky/ zasáhnout prakticky většinu území ČSR zasahované kyselými srážkami je podstatně omezenější/. Jednotlivé pod pH 3 se dnes vyskytují i v oblastech považovaných za "čisté"/např. Českomoravská vrchovina/. Takové srážky /mající charakter silných kyselin /jsou pro většinu rostlin nebezpečné leptají jemná pletiva např. květní apod./ a narušují reprodukci rostlin, dokonce i ubývá borůvky/druh rostoucí na kyselých půdách/ se přičítá kyselým srážkám.

Imisemi je tedy narušován produkční potenciál lesů, a to hned v několika směrech: obecně se snižuje pod vlivem imisí přírůst dřeva, přičemž spravidla jsou postihovány porosty starší, a to většinou dřevin jehličnatých/ s univerzálním použitím dřeva/. Imisemi jsou nepříznivě ovlivňovány půdy, a to až do stavu, který ohrožuje nejen vlastní produkci dřeva, ale existenci dřevin vůbec.

Velmi rychle mizí i cenné místní populace hospodářských dřevin /např. produktivní a plastický "beskydský" smrk, populace smrku s rezonančním dřevem spod./ . Pokud se nepřistoupí urychleně k aktivní záchraně cenných populací /"odsun" mimo imisní oblast-exsitu/, bude hospodářské riziko nově zakládaných porostů neznámých vlastností z místně neadaptovaných druhů v budoucnosti velmi vysoké.

Imisemi je vyvolána i přímá ztráta na dřevě. Už dnes stojí "na sucho" odhadem 1 mil. m³ dřevní hmoty. Je nutno také počítat se zhoršením celkové kvality dřeva. Má-li se totiž těžba udržet zhruba v rozmezí 10-15 mil. m³ ročně, pak brzo celou sumu bude tvořit těžba nahodilá, prakticky "imisní" a ta má vysoký podíl méně hodnotného dřeva. Na tyto změny je třeba připravit i dřevozpracující průmysl.

Je třeba počítat s tím, že nejpozději na zlomu století se projeví nedostatek dřeva i pro domácí potřebu, alespoň v určitých sortimentech. Proto by bylo účelné těžby regionálně diferencovat tak, aby mimo imisní oblasti byly porosty "zašetřovány" /a to i s racionálně přijatelnou strategií nápravy/, a takto zašetřená hmota by po vyvrcholení imisních těžeb do určité míry vyrovnávala celkový nedostatek dřeva. Bude také žádoucí přistoupit k zakládání "lignitkultur", což jsou rychle rostoucí dřeviny, vybrané podle místních podmínek a zpracovatelského poslání. Na tyto změny ve struktuře dodávaných dřevin musejí plánov. tě navazovat změny ve zpracovatelských kapacitách dřevozpracujícího průmyslu, aby tyto akce skutečně pomohly řešit i nedostatek dřeva v budoucnosti a nikoliv pouze ekologické problémy, např. ochranu špatně zalesnitelných imisních oblastí a náhradu vodohospodářských a protierozních imisních oblastí a náhradu funkcí lesa.

Další nezbytnou nutností je p é č e o p ů d u. Vzrůst kyselosti půd, spojených s výrazným vyplavováním či blokováním hlavních živin /Ca, Mg, K aj., resp. P/ a naopak uvolňováním hliníku a jiných toxických kovů, je ~~klíčová~~ už tak velký, že k omezení těchto procesů by bylo třeba zhruba 5 až 10, ale nejspíše až 20 t/ha⁻¹ vápence. Vápnění si podle odhadů vyžaduje již asi 30% lesní plochy ČSR/na území SSR tato opatření nejsou zatím v podstatě potřebná/. Vhodné by bylo tato opatření realizovat preventivně v oblastech ohrožených imisemi a periodickými kyselými srážkami. Technická, technologická a energetická (opatření) náročnost předpokádaných zásahů je evidentní. Vysoké dávkování vápence na tak velké ploše lesů znamená navíc jeho velkou potřebu, tedy podstatné zvýšení těžby, která je zatím orientována na potřeby stavebnictví. Navíc je nutno vzít v úvahu případnou vysokou potřebu vápence v souvislosti

s navrhovanou metodou fluidního speleování. Jako formy odsířování spalin z hnědého uhlí, je třeba již nyní bilancovat budoucí potřeby k vápnence a jeho rozdělení. Pokud by se však k vápnění v lesích nepříkročilo včas, dojde na určité ploše prakticky k irrevrezibilním změnám v půdě, které znemožní obnovu mnohých dřevin. Přitom je nutno zdůraznit, že vápnění není úplným či konečným řešením, ale nezbytným racionálním a dílčím opatřením.

Z mimoprodukčních funkcí jsou nejvíce ohroženy funkce vodohospodářské /v širokém slova smyslu-tj. včetně funkcí půdoochranných apod. a funkce rekreační. Změna vegetačních a ekologických poměrů na lesním půdním fondu vyvolává řadu změn v hydrických poměrech. Tak např. rozsáhlá odlesnění, vznik velkoplošných a uniformních holin způsobí zkrácené doby jarního tání sněhu, změnou druhové skladby nově založených porostů a změnou věkové struktury /převládá mladé výsadby/ dojde ke snížení retenční schopnosti odlesněných půd a k podmáčení. To vše a řada jiných změn nutně vyvolá změny v hydrickém režimu nejen zasažených území, ale i níže položených oblastí /viz Kap.2.3/.

ZKLIKOTRAHUKENI

Značné vodohospodářské dopady má i těžba a doprava dřeva. Současná technologie totiž vyvolává rozrušení půdního povrchu a vede velmi často až k erozi /v Jizerských horách jde o vznik erosivních rých v celkové délce přes 100 km/. To se přirozeně odráží v pohybu splavenin /nebezpečí "zanesení" nádrží/ a v zhoršování čistoty vod /nebezpečí hlavně pro vodárenské nádrže; viz následující kapitulu/.

Zdrojem mnohých střetů lesního a vodního hospodářství je do nedávna prosazovaná priorita řešení imisní kalamity s cílem maximální zachrany dřevin. Z celospolečenských hledisek by mělo naopak jít o řešení, v němž dominuje racionální speleování postupu imisního poškozování lesů a zmírňování dopadů vyvolaných tímto poškozením. Platí to jak ve směru dřevoprodukčním /těžby s ohledem na obnovu, záchrana genofondu dřevin aj./, tak na úseku mimoprodukčních funkcí -v první řadě funkcí vodohospodářských /v širokém slova smyslu/. Důraz by pak měl být kladen na strategická preventivní opatření, která jsou většinou méně náročná a spravidla účinnější než opatření nápravná.

V mnohých postižených zemích dnes už pak nejde ani o optimalizaci, jako spíše o zajištění takových "limitních" parametrů, které by uchránily daný systém /např. vodárenské nádrže/ před funkčním zhroucením. Taková opatření zahrnují jak prostorové uspořádání lesů /a to včetně využívání funkcí odumřelých porostů/, tak technologii hospodaření /především pak těžby a dopravy dřeva/, a řadu jiných opatření

/např. regulace mysliveckého hospodaření apod./. Realizace takových opatření nesmí být bržděna současnou legislativou či zvyklostmi, které mají plné oprávnění v normálním lesním hospodářství ale jsou určitou překážkou v mimořádné imisní situaci. Je ovšem přirozené, že operativní plány musí vycházet z obecné strategie a taktiky.

2.3 Voda a vodní hospodářství

Z ekologických a vodohospodářských hledisek jde o podstatě o dva základní aspekty: /1/ celkové množství disponibilní vody a /2/ kvalita /čistota, jekost/ vody.

2.3.1 Celkové množství disponibilní vody

Na celkovou bilanci disponibilní vody /především pro ČSR/ není dosud mezi vodohospodáři jednotný názor. Někteří /zřejmě většina/ soudí, že situace je i v tomto směru již nyní velmi vypjatá, jiní kalkulují s předpoklady, které je nutno dodržet, aby se množství vody nestalo /do r. 2000/ limitujícím faktorem rozvoje celé společnosti. Předpokládají, že se do té doby podaří zajistit pro deficitní oblasti dostatek vody vybudováním potřebných retenčních nádrží a dále zařízeními na převod vody z míst, kde i v budoucnu bude vody dostatek. Je však v této souvislosti nutno uvážit rychle postupující devastace lesů imisemi a s tím spojené ohrožení jejich vodohospodářských funkcí právě v pramenových oblastech. Navíc je jasné, že takovéto "optimistické" představy předpokládají relativně obrovské investiční prostředky, rozsáhlé technické zařízení, využívání povrchových vod, jejichž znečištění stále stoupá, to vše právě v období, kdy celková ekonomická situace nedává předpoklady pro příliš velkorysá technická investiční řešení. Zdá se tedy, že sice teoreticky by mohl být koncem století relativní dostatek vody ve všech oblastech, ale pouze za předpokladu splnění velice náročných a technických podmínek, které se s největší pravděpodobností nepodaří realizovat v potřebném časovém horizontu, což by pak mělo katastrofální následky pro celou společnost.

Přitom je známo, že již nyní se limitní situace dalšího rozvoje některých oblastí z důvodů nedostatku vody objevují /např. Ostravsko/ a jinde se mohou v kritické situaci rychle takové bariéry /Severočeský a středočeský kraj/ objevit. Navíc je důležitým faktorem čas, který může mít rozhodující význam, pokud by např. imisemi velkoplošně narušený vodní režim nebo déle trvající sucho nepředvídaně a rychle celou situaci vyhroutil. Příkladem je rozsáhlé omezování dodávek pitné vody v mnohých oblastech v roce 1982.

Proto k základním technologickým předpokladům zajišťování celkového množství vody v první řadě patří maximální hospodárnost využívání vody u všech odběratelů /vč. recirkulace aj./ a omezování ztrát v rozvodech vody /část sítě je v havarijním stavu a ztráty jsou poměrně vysoké 20-40%/ Je si ovšem třeba uvědomit, že se nejedná jen o kapající kohoutky, kde by bylo možno snížit ztráty lepší údržbou případně racionálnějším měřením spotřeby vody a zvýšením její ceny, ale hlavně problém je v havarijním stavu rozvodné sítě, která je většinou stará přes 100 let bez kvalitní údržby a nově instalované rozvody chátrají velice rychle. Zanedbaná údržba rozvodné sítě pitné a užitkové vodysí v nejbližší době vyžádá obrovské náklady a kapacity zemních prací, ale jejich další odkládání bude jen znamenat zvyšování již tak vysokých ztrát stále obtížněji získávané a upravované vody v rozvodech.

K fytotechnickým či ekologickým předpokladům pak patří především racionální, funkčně zaměřené hospodářství ve vodohospodářsky významných oblastech /v chráněných oblastech přirozené akumulace vod -Chopav a obecně ve všech pramenných oblastech.

Je totiž mimo jiné nutno počítat s tím, že mnohé závažné a bezprecedentní vodohospodářské problémy vyvstanou během 2-3 desetiletí v lesních oblastech postižených imisemi. Ne přelomu tisíciletí bude totiž jen v ČSSR imisemi vážně poškozeno okolo 1 mil. ha plochy lesů. Na těchto plochách pak ztratí alespoň zčásti lesní ekosystémy svou hydrickou účinnost. Závažnost těchto problémů vyplývá i ze skutečnosti že v postižených oblastech leží prakticky více než 60% našich pramenných oblastí a velká část vodních nádrží.

V imisních oblastech lze celkově očekávat následující hlavní změny hydriického režimu:

-Stoupne celkový odtok z příslušných /většinou horských/povodí, a to o několik % až o několik desítek %. To je jev, který sám o sobě je pozitivní, využije-li se tento "zisk" vodohospodářsky.

-Stoupnou špičkové průtoky, zvláště jarní a přívalové, a to o desítky, ale asi až o stovky%. Tím narůstá i nebezpečí povodní a říční eroze se všemi vodohospodářskými a ekonomickými důsledky. Stoupnou objemy povodňových vln u vod stoletých až na dvojnásobek pravděpodobně.

-Zvýší se výrazně i srážková eroze, především rýhová /většinou pod vlivem těžkých mechanismů /, a to o stovky % /podle geologického a geomorfologického charakteru území/. Tím narůstá nebezpečí spojené např. se zanášením vodních nádrží /srv. rychlý postup u Jirkovské nádrže v Krušných horách, tedy v oblasti relativně málo erodibilní, velmi je toto nebezpečí obecně ve flyšovém území, např. v Beskydách/.

Hydrické změny ovšem neovlivní jen vlastní "horské" území, ale většinou se negativně projeví i v podhůří, což může mít dalekosáhlý dopad na některá území nebo dokonce na celou ekonomiku státu/např. nebezpečí zatopení dolů v SHD apod./Současný přístup k řešení vodohospodářských problémů "horských" oblastí /např. hospodaření v lesích/naznačuje, že nebezpečí z nerušení hydrického režimu není dosud považováno kompetentními místy za ekonomicky závažné.

Dosud také nelze odhadnout, jak dalece mohou tyto změny malých horských povodí ovlivnit velká povodí. I zemědělské půdy totiž výrazně mění své hydrické parametry /zvyšuje se podíl povrchového odtoku/ a tak nelze ani změny ve velkých povodích vyloučit. Je však nesporné, že už dnes dochází prakticky na celém území našeho státu k vodohospodářským změnám, s kterými současný Směrný vodohospodářský plán nepočítal a které nemohl předvídat. Proto je nezbytná jeho aktualizace na základě současných vědeckých poznatků a prognóz všech vzájemných vazeb a souvislostí ekologických změn.

2.3.2 Znečišťování vod

Za velmi závažný problém je nutno považovat rostoucí znečišťování vod. V období 1960-1980 stoupla jen v ČSR "vypouštěné" znečištěné o 18,7% na celkovou výši přes 167 tis.t za rok /vyjádřena biochemickou spotřebou kyslíku za 5 dní-BSK₅/ a v evidovaných zdrojích znečištění vod o 1 664 na celkem 4 798t. Tak po určitém zlepšení situace v 60tých letech je poslední období charakterizováno rychlým zhoršováním stavu.

V podstatě jde o čtyři hlavní okruhy znečišťování: zemědělství, průmysl, komunální znečištění /sídlisté/ a znečištění vod z imisí /nejrůznějšího typu/.

Kritickým zdrojem znečišťování vod je zemědělství už proto, že většinou jde o zdroje rozptýlené či plošné a tudíž těžko kontrolovatelné. Nejčastěji je znečištění vyvoláno organickými látkami/močůvka, silážní šťávy aj./, průmyslovými hnojivy a pesticidy /vymýváním přebytečných nerozpuštěných látek z půdy, úniky u nevhodného uskladnění/, ropnými látkami atd. Odhaduje se, že znečištění ze zemědělství /z polí, velkochovů, siláží, skladišť aj./ činí asi 50% veškerého znečištění povrchových vod.

Komunální znečištění je rovněž velmi závažné. Nejlépe to dokumentuje pokles čistoty vod- obvykle jeden stupeň- na úsecích toků pod většími městy/Vltava pod Prahou, Svratka a Svitava pod Ernem, Odra a Ostravice pod Ostravou atd./ . Řadě měst byly totiž uděleny výjimky ze zákona 138/73, např. i Praze, Bratislavě, krajským městům, z nichž Hradec Králové a Ústí nad Labem nemají vůbec žádná zařízení na čištění

odpadních vod, stejně jako 25 okresních měst a většina nově postavených sídlišť. Tak jen vypouštění odpadních vod veřejnými kanalizacemi stoupl od roku 1970 do 1980 téměř o 70%.

Přímé znečišťování vod průmyslem se v posledních letech udržuje zhruba na stejné úrovni, příp. lze regionálně vystopovat i mírný trend k poklesu. Závažná jsou ovšem kampaňová znečištění, která mohou dlouhodobě narušit biotickou složku vod a tím snížit dlouhodobě ekologickou funkci vodního biomu. Nedořešeným problémem je znečištění vod celulózkami /horní Vltava, horní Labe a další/. Zcela specifickým problémem je ovšem znečištění podzemních vod petrocemickým průmyslem. Nebezpečné jsou nepřímé vlivy energetiky, dopravy a dalších zdrojů plynných emisí kyselého charakteru. Suchým a mokřým spadem se dostávají okyselující látky z ovzduší do půdy a ovlivňují povrchové vody. Nejvíce jsou postiženy horaké oblasti, kde prakticky ve všech oblastech je okyselena voda jezer a vodních toků /např. včetně Šumavy/. Postupně lze očekávat okyselení toků i v nížinných oblastech a rovněž okyselení mělkých horizontů podzemních vod. V okyselených vodách je omezen až znemožněn život a tyto vody se stávají nebezpečnými i pro člověka v důsledku zvýšeného obsahu toxických kovů, které z půdy a z imisních spadů jsou právě kyselými srážkami uvolňovány.

Z hlediska humánně hygienického je tento jev velmi závažný proto, že už dnes postihuje acidifikace vod především povodí důležitých vodárenských nádrží.

V imisních lesních oblastech jsou vlivem zvýšených těžeb a dopravy dřeva, tedy vysoké éroze, znečišťovány vody vyplavovanými huminovými látkami a dokonce dusičnany, takže toto znečištění nelze pokládat jen za organoleptický /chuťový a pachový/ nedostatek, ale za poruchu se zdravotními dopady.

Specifickým problémem je znečišťování vod radionukliidy. Takovéto znečišťování se objevuje nejen v místech radioaktivních surovin a v souvislosti s provozem jaderných elektráren, ale i v emisích elektráren spalujících hnědé uhlí. Předpokládá se i určitá kontaminace vody Vltavy v důsledku výstavby jaderné elektrárny Temelín, což by v souvislosti s omezením využitelnosti Jizery a Želivky a obecně s rostoucím zemědělským znečišťováním vod mohlo vyvolat vážnou situaci v zásobování Pražské aglomerace pitnou vodou.

Znečišťování vod má dopady nejen krajinně ekologické, humánně hygienické, ale odráží se už dnes i průmyslové výrobní sféře.

Z hlediska krajinně ekologického je výrazně chronické zatížení vod i epizodické "havárie" vedou k oslabení samočisticí schopnosti vody a k poruchám vodního biomu /ve smyslu kvantitativním i kvalitativním/. Je tedy nutno počítat s tím, že také chov ryb bude ve zvyšující míře postihován různými kalamitami /nemocemi a úhynem ryb/. Ztrátu samočisticí schopnosti vodních biotů je nutno dříve či později kompenzovat výstavbou čistíren vod.

Z hlediska humánně hygienického se výrazně omezuje možnost použití znečištěných vod k vodárenským účelům. Ve vodních biomech jsou vysoké obsahy dusičnanů, koluje zde celá řada toxických, případně karcinogenních a mutagenních látek, které se do lidského těla dostávají jak pitnou vodou, tak i přes potravní řetězce /např. závlahami/. Přitom je možný synergismus různých látek, případně za určitých okolností nepředvídatelné uvolňování toxických látek ze sedimentu /např. opětovné uvolňování rtuti ze sedimentů při vniknutí posypových solí do vod aj./.

K humánně hygienickým aspektům znečišťování vod patří i rekreační využívání vodních ploch. Ubývá vodních ploch umožňujících plněhodnotnou obnovu tělesných a duševních sil, neboť znečištěná voda má nepříznivý vliv na psychoemociální stav člověka, a navíc rekreace v znečištěných /většinou entrofyzovaných/ vodách vede k vysokému výskytu různých kožních alergií i k závažnějším infekčním onemocněním.

Důsledky znečištění vod se promítají také do výrobní sféry. Některé vody už dnes nejsou pro znečištění použitelné ani pro přímé použití v živočišné výrobě /např. Novomlýnské nádrže na Jižní Moravě, přičemž právě závlahy a rekreace patřily k hlavním argumentům pro jejich výstavbu/. Dokonce místy dosahuje znečištění celých vodních biotů /vč. sedimentů, takového stupně, že ohrožuje i chov vodní drábeže/botulismus u kachen/. Znečištěné vody mají omezené použití i v některých průmyslových odvětvích a již nyní vylučují některé oblasti pro speciální výrobu, náročnou na čistotu vody /např. elektroniku, výrobu filmových materiálů apod./.

Přírozeně jsou znečištěné vody nevhodné pro většinu potravinářského průmyslu.

VČAS V ČSR klesala zejména v minulé pětiletce výstavba čistíren komunálních a průmyslových odpadních vod /tabulka 4/, což se projevuje v nárůstu znečištění vod. Tento nárůst se bude urychlovat pokud se adekvátně nezrychlí výstavba čistíren a pokud se nezajistí odpovídající legislativní a organizační opatření /např. omezení udělování výjimek, zavedení účinné represe apod./.

Je nutno zdůraznit, že péče o čistotu vod musí zahrnovat nejen péči o povrchové vody, ale i péči o podzemní vody, neboť patříme /např. v rámci KVHP /ke krajinně chudým na zásobu podzemních vod /tab.5/.

NEZBYTNÁ SOUČÁSTÍ PÉČE O KVALITU VOD JE I ODPOVÍDAJÍCÍ MONITOROVÁNÍ,

a to nejen přístrojové, ale i sledování bioindikátorů a biotestů / řas, ryb, vodního hmyzu/.

Tab.4

Základní údaje o výstavbě čistíren odpadních vod

<u>U k a z a t e l</u>	<u>1970</u>	<u>1980</u>	<u>index</u>
Plán ochrany ŽP /mil.Kčs běž.cen/	500,25	543,60	92,1
plán investorů dtto	548,98	471,50	85,9
skutečně postaveno dtto	467,88	354,00	73,7
plnění plánu ochrany ŽP /%/	79,4	65,1	82,0
plnění plánu investorů /%/	85,7	75,1	88,1
počet dokončených akcí v roce /ka/	98	13	13,3
	1971-75	1976-80	
počet dokončených akcí v pětiletce	408	69	16,9

Tab.5

Zásoby vod v některých státech NVHP

<u>stát</u>	<u>Využitelná zásoba</u> <u>/na 1 obyvatele /lden/</u>
ČSSR	150
ÉLR	390
NDR	960
MLR	1 600
SSSR	2 450

2.4 Zemědělství

Z ekologického hlediska za zvláště kritickou považujeme situaci v oblasti zemědělství - a to přesto, že se v období posledních 15-20 let podstatně zvýšila zemědělská výroba. Tento vzrůst byl podmíněn především šlechtěním, zvýšeným používáním chemických prostředků /zejména průmyslových hnojiv a pesticidů/, rozsáhlou mechanizací, koncentrací v živočišné výrobě atd. Zdá se však, že těmito prostředky bylo dosaženo horní hranice ekologických možností jak v rostlinné, tak v živočišné výrobě a naopak dochází k narušení některých ekologických vztahů, které by v budoucnu mohly mít nedozírné následky. Devastace krajiny, koncentrace "odpadů" z velkochovů, vysoká energetická náročnost, vysoké míry

znečištění vod, to vše jsou bariéry, na které budou narážet dosavadní koncentrační trendy zemědělské valkovýroby, nerespektující naše specifické přírodní podmínky /převážně zvláštný až pahorkatý terén, omezené zdroje vody, průmyslové zatížení, vysoká hustota osídlení atd./.

Při dnešním stylu hospodaření je možno počítat spíše už s poklesem hektarových výnosů, protože se zhoršují ~~průmyslovými~~ primárními produkčními podmínkami /hlavně půdní, ale i atmosférické - např. imise/ a pravděpodobně ani inovace pesticidů neudrží výnosy na současné výši. V některých oblastech se skutečně už několik let projevuje stagnace výnosů některých plodin, či dokonce jejich pokles.

Zvyšování výnosů u hranice produkční kapacity plodin je samo o sobě energeticky velmi náročné. Tak při růstu spotřeby průmyslových hnojiv /a navíc i pesticidů/ na 360% v období 1960-1979 vzrostly hektarové výnosy X₂ obilnin jen asi na 150%, brambor na 195%, cukrovky pouze na 106% a u olejnin se výnosy nezvýšily.

Je známo, že máme velmi nízkou výměrnou ornou půdu na obyvatele, takže je nutné s ní maximálně šetřit. Je ovšem nutné zdůraznit, že z úbytku 421 000 ha v období 1966-1980 činil úbytek na průmyslovou a občanskou výstavbu jen 13,3%, zatímco převod do kategorie neplodných ploch činil téměř 31% a do lesního a půdního fondu skoro 41%.

Velmi závažný je ovšem problém entropogenní kvality zemědělských půd, která se v poslední době pod vlivem zemědělského hospodaření, ale i jiných lidských vlivů zřetelně zhoršuje. Organické hnojivo je totiž stále více nahražováno průmyslovými hnojivy/vyhnojuje se méně než 18% orné půdy ročně/. Za období 1960-1979 se zvýšila spotřeba průmyslových hnojiv dokonce 4,1krát. V současné době/1980/ se používá zhruba 360kg čistých živin na hektar orné půdy /v roce 1960 - necelých 100kg/. Nejsou ovšem výjimky aplikace až 600kg/ha. Vzhledem ke stavu půd se odhaduje např. únik dusíkatých hnojiv do spodních i povrchových vod zhruba na 40%, přičemž vyšší dávka znamená podstatné zvýšení úniku. Proto také většina vod v zemědělské krajině vykažuje vysoké koncentrace dusičnanů /v Moravském krasu vlivem dávek hnojiv dochází dokonce k rozpouštění krápníků/. Cenových zvýhodnění průmyslových hnojiv prakticky došlo k tomu, že poprvé v dějinách zemědělství se stal hnůj odpadem. A tak byl přetnut koloběh látek, podmiňující poměrně vysokou a nutričně hodnotnou produkci při nízkých energetických nárocích. V důsledku tlaku na snížení spotřeby pohonných hmot jsou pozemky v nejbližším okolí velkochovů, kam jsou vyváženy jejich chlévské odpady a kejda z beztelivových chovů, kam ~~jsou~~ soustavně přehnojovány se všemi negativními důsledky až po kontaminaci různými škodlivinami, zatímco na vzdálenějších polích vzniká závažný nedostatek organické hmoty v půdě

Půda tím ztrácí příznivou strukturu a schopnost sorbce /vazby živin/. Tento stav dále umožňuje těžká mechanizace, která vede nezřídka ke zhutnění půdy až na 50-70% plochy. To pak v kombinaci s předchozími faktory vytvořilo stav, že srážková voda se do půdy nevsačuje. Tím na jedné straně vzniká nedostatek vláhy, na druhé straně vede k zvyšování podílu povrchového odtoku, spojeného nezřídka s plošnou až rýhovou erozí. To znamená obrovské energetické ztráty ve formě živin. Asi 88% dusičnanového dusíku a asi 48% vápníku atd. v povodí Labe je entropogenního původu. V mnohých oblastech s těžšími půdami vznikají obrovité "mísy", soustavně zamokřované nad "speklou" krustou. Zde klesá nezřídka produkce až na nulu.

Dosud se nedpceňuje postupné o k y s e l o v á n í p ů d /imise, okyselující průmyslová hnojiva/. Přitom asi 60% z půd ČSR lze označit za slabě kyselé. To přirozeně může mít nepříznivý dopad na produkci, takže je nutné počítat i s větší potřebou vápnění, přičemž potřeba vápence poroste i pro vápnění lesů a využití pro fluidní spalování, jak jsme se o tom již zmínili.

Zvyšování dávek dusíku, převaha pěstování obilnin /jsou pěstovány 3-4krát po sobě/ a nevhodná agrotechnika/kombajny při sklizni vyfukují semena plevelů zpět na pole s plevami/ vyvolává neúnosná zaplevelení polí. To si opět vynucuje zvyšování dávek herbicidů, které dnes tvoří asi 80% aplikovaných pesticidů.

Současný charakter hospodaření vedl také k výrazné z m ě n ě s t r u k t u ř y v k r a j i n ě. Pod tlakem velkoplošných technologií a těžké mechanizace byla krajina silně uniformována; byly odstraněny meze, rozptýlená zeleň /a to včetně břehových prostorů/, mokřiny a jiné "nezemědělské" vegetační formace. Krajina byla nezřídka velmi násilně přizpůsobována "neekologické" technologii, zatímco by měla být technologie a mechanizace racionálně přizpůsobována krajině. Tento proces zákonitě vede k oslabení bioregulačních mechanismů v krajině a obecně k ekologické destabilizaci krajiny a otvírá tak cestu k nejružnějším kalamitním výskytům škůdců a nemocí/ale i konkurenčně agresivním plevelům/. Např. jen párek poštolek je schopen ročně pochyťat hraboše, kteří by jinak způsobili škodu na úrodě za 179 000 Kčs, pesticidy jsou likvidováni paraziti plevelů a škůdců, omezením rozptýlené zeleně je omezena možnost hnízdění ptactva, které likviduje škodlivý hmyz atd.

Velké lány souhrnných pozemkových úprav otevřely mnohde cestu erozím. Archivní šetření ukazují že ve srovnání s polovinou 19. století eroze regionálně výrazně stoupla a na mnohých územích je dnes více než 50% plochy ohroženo erozí. Eroze znamená obrovskou a nenahraditelnou ztrátu ornice/1cm ornice se vytváří cca 80-100let/, a tím i ztrátu živin.

Negativní důsledky nadměrné aplikace pesticidů na ekologickou rovnováhu už bylo uvedeno /kap.2.I/, ale dokumentuje ho i skutečnost, že přes 60% všech nucených porážek v živočišné výrobě je způsobeno různými otravami a dietickými poruchami z krmiv /proti 3,7% infekčním/. Potravní řetězec je totiž zatížen nejen vysokými koncentracemi dusičnanů a pesticidů /a jejich metabolity/, ale je kontaminován těžkými kovy /rtuť, olovo, kadmium apod./, které se v poslední době ukazují jako zvláště závadné. Koste i ohrožení produkce krmiv i potravin cizorodými látkami, např. mykotoxiny /vadné uskladnění krmiv apod./. Ve velkochovech se šíří i četné infekce, zejména kmeny Salmonel a jiných patogeních mikroorganismů /většinou jako důsledek nedodržování technologické kázně a vysoké koncentrace zvířat/. Nedostatečná hygiena ~~zvířat~~ a veterinární péče o skot je příčinou vysokého výskytu mastitid /až 70%/ a tak i špatné kvality mléka /které nezřídka nelze použít pro zpracování na sýry/.

Nelze pominout ani skutečnost, že ve většině velkochovů dochází nerespektováním biologických zákonitostí k zbytečným ztrátám /kvantity a kvality/ produkce. Často se totiž nerespektuje přirozené chování zvířat /etologie/, zejména pokud jde o specifické nároky na prostor /teritorialita/ narušují se vazby matka-potomek příliš časným odnětím telat dříve, než získají od matky přirozené protilátky proti infekcím a jsou soustředěna do odchoven, kam jsou zaneseny infekce z různých stájí. Proto také úhyn telat je neúměrně vysoký. Nejsou principiálně odděleny chovy skotu na maso od chovu na produkci mléka. Celkový stav skotu je nutno podstatně zvýšit, aby dosáhl přiměřeného poměru cca 1 zvíře na hektar. Je třeba zejména v horských a podhorských oblastech rozšířit v přiměřeném rozsahu pastvu dobytka a obhospodařování horských luk, z nichž část byla zanesena náletovým lesem, protože ji nebylo možno bez speciální horské mechanizace obhospodařovat. Právě tyto plochy bude nutno pro živočišnou výrobu znovu v přiměřeném rozsahu použít.

Celková živočišná výroba v posledních letech stoupá, ovšem u výroby jatečného skotu, mléka a vajec se tento růst v současné době značně zpomaluje až klesá. Přitom navíc stále větší podíl výroby jatečného skotu připadá /zhruba už 10 let/ na brakované krávy /v roce 1980 přes 30%. Brakování krav negativně ovlivňuje i dojivost, protože jsou poráženy krávy daleko dříve, než dosáhnou vysokou dojivost.

Při ustájení a při manipulaci se zvířaty, a to i při vlastní porážce, se zcela zbytečně vyvolávají streasy /jde o živé vnímavé organismy, které snižují finální kvalitu masa /zvýšení obsahu některých hormonů a enzymů vyvolaných stresem/. Nezřídka je kvalita masa snižována také nedodržováním ochranných ~~základ~~ lhůt mezi posledním podáním biochemických preparátů /hormonů, antibiotik aj./ a porážkou. To vše se nutně odráží v nutriční hodnotě masa a masných výrobků.

Je třeba zdůraznit, že pohyb škodlivých a toxických látek/t.j.noxů/ od primární produkce po finální výrobek se u nás systematicky nesleduje /nemonitoruje/, takže prakticky na tomto úseku nelze z našeho území podat ucelené údaje. Jednotlivá šetření a analogie z jiných zemí však naznačují, že jde o velmi závažnou humaně hygienickou problematiku, tento náš nedostatek analýz rezidujících v potravinách nám způsobuje značné ztráty v zahraničním obchodě s potravinářskými surovinami. Někdy je tento náš nedostatek kontroly zneužíván i k neoprávněným reklamám, kterým nemůžeme čelit, protože nemáme vlastní kontrolu, ale i k různým nepřátelským politickým akcím, např. v turisticke.

Z hlediska racionální výživy je nutno alespoň se zmínit o výrobě zeleniny a ovoce. Současná forma intenzivní výroby zeleniny vede k tomu, že značná část produkce je hygienicky závadná /např. vysoký obsah dusičnanů/. Ke zbytečným ztrátám a ke snížení kvality dochází také při dlouhé manipulaci se zeleninou a ovocem /uvádání a hnití/. S vysokou pravděpodobností je zelenina z intenzivních kultur kontaminována kovy či jinými škodlivinami, např. v důsledku opakovaného používání kompostů, z některých odpadů na tomé pozemku, automobilovými exhalacemi z blízkých komunikací apod.

Nakonec nelze pominout celkovou energetickou bilanci zemědělství především s ohledem na ekologické principy. Přitom, i když chybí přesnější analýzy, je zřejmé, že jen část vložené energie jde na primární produkci organické hmoty v rostlinné výrobě, kdežto nepřiměřeně velký podíl energie je věnován dopravě hmot /nebo lidí/ na velké vzdálenosti v důsledku nadměrné koncentrace výroby a organizačního odtržení rostlinné od živočišné výroby. Je zřejmé, že již z hlediska úspory pohonných hmot bude nutný rozptyl zemědělské výroby do menších relativně samostatných forem v rozsahu bývalých katastrů obcí. Navíc dosavadní struktura živočišné výroby s vysokým podílem výroby vepřového masa je energeticky nevýhodná /vysoká spotřeba krmiv, především obilovin/ proti chovu skotu, který jako poligastrické zvíře /přežvýkavec/ lépe využije objemná krmiva. Navíc vysoká spotřeba vepřového masa není ani z hlediska racionální výživy nijak žádoucí.

Jsem přesvědčen, že důsledným využíváním ekologických poznatků v systémovém pojetí by v zemědělství přineslo nejen výrazné úspory energie, ale vedlo by i k nastolení nové ekologické stability na vyšší, vědecky podložené úrovni. Znamenalo by snížení zdravotních rizik pro populaci lidskou, ale i snížení ohrožení rostlin a živočichů, celkové zvýšení rekreační a estetické hodnoty naší krajiny.

3. Člověk -hygienicko-ekologické aspekty

Socioekologické faktory, které v nedávné době vedly k výraznému zlepšení zdravotního stavu naší populace a k zřetelnému prodlužování lidského života se jeví -alespoň ve své extenzivní formě -více-méně vyčerpány. Výrazné zhoršení životního prostředí může tento trend nejen zastavit, ale dokonce jej zvrátit. Adaptabilita člověka, resp. lidské populace na nepříznivě působící změny prostředí je poměrně omezená. Navíc mnohé účinky se mohou projevit až po určité době -v důsledku kumulace vlivů nebo zpožděného účinku, některé se mohou projevit až po následujících generacích /mutagení účinky/. Vzhledem k tomu, že životní prostředí se zhruba od padesátých let progresivně zhoršuje a protože mladá generace bude delší dobu pod vlivem tohoto zhoršujícího se prostředí /delší dobu ve stresu/ je nutno celému komplexu vztahů populace -prostředí věnovat mimořádnou pozornost. Je totiž pravděpodobné, že mnohé zdravotní potuchy se u mladá generace projeví v d ř í v ě j š í m v ě k u, často už ve vrcholu produktivního období, než tomu je u dnešní, starší populace, u které se řada poruch projevila až v postproduktivním věku.

Řada škodlivých vlivů u nejnižší věkové skupiny /novorozenců, dětí předškolního a školního věku /se uplatňuje v procesu tělesného a duševního vývoje, ale projevuje se až v dospělosti /např. poškození srdečního svalu kojenců dusitany a dusičnany se může později projevit ve zvýšené náchylnosti k infarktu/. Mnohé faktory ovlivňují vývoj embrií a plodů a navazují vznik vrozených vad/teratogenní účinky/. Jiné faktory působí vznik alergií a to na základě postupně narůstající přecitlivělosti organismů.

K tomu je nutno dodat, že nejroznější škodliviny/noxy/ se mohou v z á j e m n ě o v l i v ň o v a t, a to tím, že se jejich účín sčítá až znásobuje /např. některé pesticidy antibiotika aj./, nebo naopak tím, že se jejich účín /např. podávaných léků/ruší, což může mít nežádoucí důsledky při léčení. Mnoho těchto vzájemných účinků se objevuje zcela nepředvídaně/např. po zavedení nového přípravku/, takže vyvolané se mohou napravovat teprve dodatečně. Totéž platí obecně o vlivu zhoršeného prostředí, protože vlastní důsledky často kumulovaných vlivů se většinou projeví v časovém spoždění.

V kapitalistických státech jsou z tohoto hlediska většinou dlouhodobá a úplnější s l e d o v á n í, zatímco u nás jsou k dispozici spíše jednotlivá, nesystematická šetření. Příkladem může být rtuť a její sloučeniny. Ještě před deseti lety nebyly u nás odpovídající informace o tomto kovu v prostředí a proto se soudilo, že tento problém u nás neexistuje. Jakmile se však provedla podrobnější šetření bylo zřejmé, že toto riziko platí pro nás v obdobné míře jako v jiných státech.

O škodách a negativních důsledcích znečištění životního prostředí svědčí např. údaje o zdravotním stavu dětí v Severočeské hnědouhelné pánvi /okresy Chomutov, Most, Teplice, Ústí nad Labem/. Kojenecká úmrtnost v této oblasti byla v roce 1980 o 12% vyšší než činí průměr ČSSR.

Stav byl v posledních letech následující /v promilích/

rok	Chomutov	Most	Teplice	Ústí n/L.	průměr	ČSR
1979	18,7	17,2	17,3	17,1	17,6	15,8
1980	20,7	17,7	19,2	22,6	20,1	16,8

Podstatně větší je v těchto okresech i podíl novorozenců, kteří byli během pobytu v nemocnici nebo při propouštění nemocní. V okrese Most je tento ukazatel dokonce 3krát vyšší /36,65%/, než v celé ČSR /9,54

Při preventivních prohlídkách dorostového věku konečných okresech roku 1980 nebyly zjištěny pouze u 3874% osob chorobné změny /ČSR 57,7%/. Týká se to zejména skutečných infekcí cest dýchacích a jiných nemocí horních cest dýchacích /ČSR 2,7%, sč. oblast 4,1%/, nemocí trávicí soustavy /ČSR 0,4%, svč. oblast 1,3%/, nemocí kůže a podkožního vaziva /ČSR 1,7%, sč. oblast 4,6%/, nemocí svalové a kosterní soustavy a pojivové tkáně /ČSR 8,6% sč. oblast 12,7%.

Výskyt duševních chorob byl v této oblasti o 120% vyšší než v ČSR, 2,2 krát častěji se zde vyskytuje virový zánět jater, 3 6krát více je zde onemocnění infekčních a parazitárních.

I když tyto skutečnosti mohou být důsledkem i jiných faktorů, má na ně zhoršené životní prostředí bezpochyby rozhodující vliv. Kromě toho je nutno vzít do úvahy, že do jisté míry je toto území "modelové" pro postupující zhoršování životního prostředí v ostatních oblastech ČSSR.

Znečištění ovzduší je tedy nesporně faktor který výrazně narušuje zdraví člověka. Platí to zvláště pro populaci dětí a mladistvých. V postižených oblastech je u dětí nejen zvýšená nemocnost dýchacích cest, ale zvláště je zvýšen výskyt komplikací tzv. banálních onemocnění horních cest dýchacích /záněty plic, záněty středního ucha a jiné/. Jsou významně změněny hodnoty některých ukazatelů krevního obrazu /počet červených krvinek, množství krevního barviva, odolnost červených krvinek/, hodnoty imunitní /imunoglobuliny/, hodnoty některých enzymů, jakož i hodnoty tělesného vývoje a růstu /kostní zrání. Ale i u dospělých najdeme častější výskyt chronických nemocí dýchacích cest /bronchitis, astma/ a postižení pravého srdce /cor pulmonale/. Střední délka života je v sč. kraji kratší než průměr ČSSR asi o 3-4 roky. Vedle hlavního znečištění vzniklého spalovacími procesy v průmyslových procesů a dopravy /prašnost a SO_x

Vedle hlavního znečištění vzniklého spalováním fosilních paliv průmyslových procesů a dopravy /prašnost a SO_x / se totiž do ovzduší dostávají i kysličníky dusíku, sloučeniny toxických prvků /arsen, kadmium, vanad, nikl, olovo, berillium, selen aj./ a polycyklické uhlovodíky a karcinogenními vlastnostmi.

Další významnou součástí životního prostředí, mající zásadní vliv na zdraví člověka, je voda. Člověk používá vodu jako vodu pitnou, užitkovou, provozní a pro rekreaci. Pitná voda ovšem musí být nejen "neškodná" pro naše zdraví, ale musí být chápána jako integrální součást výživy člověka především pokud jde o obsah minerálů, makro i mikroprvků. Proto také "obyčejná" pitná voda není trvale zastupitelná žádnou minerálkou.

Problémy se zajišťováním vhodné pitné vody vyvstávají již při vymezování ochranných hygienických pásem zdrojů vody. Máme sice dokonalé směrnice, ale zásady hospodaření v nich nejsou ještě zdaleka vyřazeny /časté střety hygienických požadavků se zemědělstvím/. Proto také stále dochází k hrubým narušením kvality vody již ve zdrojích a často k jejich dočasnému i trvalému vyřazení z použití. Většinou jde o znečištění vody škodlivými či toxickými odpady a látkami z nejrůznějších zdrojů. /Viz kap. 2.3.2/

Takové situace jež u nás nastaly a stále se opakují a závažným následkem bylo často zabráněno jen včasnou kontrolou a vyřazením /alespoň dočasným/ těchto zdrojů z užívání /např. Rychnov nad Kněžnou a Mýtoně Rokycansku-kyanidy, Prachatice - dusíkaté vápno, Chemko Strážské - polychlorované difenyle a formaldehyd, Cheb - rtuťnaté soli, Praha - Podolí - virová kontaminace, Želivka - stoupající trend obsahu rtuťnatých solí v rybím masě apod./.

Také pitná voda ze zdroje kontaminovaného mikroby viry může způsobit vážná nakažlivá onemocnění /břišní tyfus, paratyfy, úplavici, nakažlivou žloutenku, cholera, jež i řadu dalších těžkých onemocnění/. Z minulosti jsou známy u nás epidemie břišního tyfu a úplavice, epidemie leptospirózy, v posledních letech se pak vyskytly rozsáhlé epidemie žloutenky /Ústí n/L., Jablonec, Kysucké Nové Město a jinde/.

Jako zdroje pitné vody jsou užívány u nás převážně povrchové vody /toky, údolní nádrže, rybníky/, jejichž kvalita mnohdy nevyhovuje ani pro závlahy. Dosud používaná technologie úpravy chemické čištění, filtrace a desinfekce / je naprosto nedostatečná a obyvatelstvo v mnoha městech /Praha - Podolí, Ústí n/L., Hradec Králové, Brno - Pisárky aj./ dostává jako pitnou vodu "výrobež", který může a v řadě případů také skutečně ohrožuje jeho zdraví. Toto "ohrožení" spočívá v tom, že i při relativně nízkých koncentracích toxických látek jde o každodenní /dlouhodobé/ požívání vody se zdravotními následky, které se projevují s mnohaletým odstupem. Je dobře známo, že dosavadní technologie úpravy

vody nezachycuje či neodstreňuje pesticidy, sloučeniny toxických kovů a četné a četné škodlivé či toxické organické a jiné látky. Akutní ohrožení zdraví představuje i kontaminace patogenními organismy, zvláště viry, proti kterým jsou dosud používané způsoby /dávky chloru/ neúčinné. Platí to zejména pro takové situace, kde díky udělovaným "výjimkám" nejsou zneškodňovány splaškové vody /nové části sídliště apod./ a jsou vypouštěny do toků v krátkých vzdálenostech nad odběrem vody pro vodárny, která svým způsobem "úpravy" vody je nevyhovující. /Ohře, Louny/. Navíc pak je známo, že při chlorování vody vznikají karcinogenní trihalometany a že toxicita většiny organických látek se chlorováním zvyšuje.

Vážnou problematiku tvoří i dusičnany, jejichž množství trvale stoupá v podzemních i povrchových vodách /do určité míry/ realizována prevence kojeneckých methemoglobinemií, ale je třeba zdůraznit, že také u dospělých lidí vzniká při zvýšeném příjmu dusičnanů /z vody i z potravy, riziko tvorby karcinogenních nitrosaminů v trávicím traktu a v močovém měchýři, které podmiňují vyšší výskyt nádorových onemocnění. Dokonce i u skotu se objevují často zdravotní poruchy, ba i úhyny po zkrmení pícnin přehnojených dusíkatými hnojivy.

Stále se zvyšující znečištění povrchových odpadních vod odpadními vodami všeho druhu působí jejich eutrofizaci /přívod živin- především dusíku a fosforu/, a v mnoha případech je vylučuje z dalšího použití, a to i pro rekreaci.

To, co bylo řečeno o pitné vodě, platí i o cizorodých látkách v potravinách, protože škodlivé i toxické látky přirozeně se dostávají do potravin potravinovými řetězci z půdy, z vody díky chemizaci zemědělství, díky závlahám znečištěnými vodami, díky znečištění ovzduší a atmosférickým srážkám /kyselé srážky, sloučeniny kovů aj./, ale také díky potravinářským technologiím /chemické konzervanty, obaly, aditiva, mikrobiální kontaminace/. Tyto cizorodé látky představují nejen zdravotní, ale i genetické riziko.

Přitom je třeba zdůraznit, že kvalita potravin rostlinného i živočišného původu je následně určována zemědělskou výrobou. Jak již bylo uvedeno, nutriční hodnota je v mnohých případech nízká a nezřídka dokonce jde o produkty zdravotně závadné. Přitom existují možnosti, jak tyto poruchy odstranit. Jednou z nich je racionální uplatňování poznatků ekologie už při vlastní zemědělské výrobě. Další zdroje znehodnocení potravin jsou pak nejen ve vlastní výrobě a úpravě, ale i v distribuci, ty však spadají do oblasti technologie a organizace.

I když to nelze přímo dokázat, je zřejmé, že výživa a nemocnost jsou v poměrně úzké závislosti. V plánovaném hospodářství by tedy výroba potravin, a to jak ve smyslu kvalitativním, tak i ve smyslu kvantitativním

měla vycházet z vědeckých poznatků o racionální výživě. Platí to přirozeně i pro cenovou politiku. Je obecně známo, že mnohé trendy spotřeby /u nás/ jdou proti směru odborně doporučených dávek /srv. tab. 6/ zřejmě zde chybí zpětné vazby vč. ekonomických stimulů a spotřebních tradic.

Tab. 6

Spotřeba potravin v ČSR a doporučené dávky na rok/kg/ obyv. na rok/

Sortiment	Spotřeba		dopor. dávka
	1975	1980	
Mléko a mléčné výrobky ^{1/}	210,4	232,6	251,0
Brambory	95,8	76,1	96,0
Zelenina /v hodnotě čerst./	73,7	65,6	103,0
Ovoce dtto	47,7	53,6	70,0
Tuky celkem	23,5	24,2	20,0
Cukr celkem ^{2/}	36,3	34,6	20,0
Obilniny celkem ^{3/}	108,7	106,7	91,0

I/ v hodnotě mléka bez másla 2/ po odpočtu na alkoholické nápoje
3/ V hodnotě mouky, vč. rýže

Velmi závažný je problém hluku. Je to jednak proto, že hluk má výrazný dopad na obyvatelstvo, jednak proto, že tento faktor velmi rychle narůstá, a to nejen v pracovním prostředí, ale i v sídlišťích, ba dokonce v rekreačních prostorách. V Praze, na některých lokalitách, vzrostl hluk zhruba z 65 dB /A/ v r. 1955 téměř na 90 dB /A/ v roce 1975. Ve značné části města se avivalentní hladiny hluku pohybují mezi 70 - 80 dB /A/, což jsou hladiny, které mají zřetelně negativní dopad na zdraví populace. Obecně dochází k celkovému poklesu rezistence organismu, k zhoršení výkonových a adaptačních schopností. V našich poměrech je odhadem takto postiženo asi 40% populace, projevující se zvýšením výskytu "civilizačních chorob", zejména hypertenze. Šetření v Praze také prokázala, že se vzrůstem hluku také vzrůstají neurotické poruchy sluchu a obecně celková nemocnost /vč. spotřeby sedativ, počet kuřáků aj./ . Podle šetření v Praze znamená zvýšení hlučnosti v noční době z 50 dB /A/ na 65 dB /A/ zvýšení celkové nemocnosti o 7%. Náklady na léčení a ekonomické ztráty produktivity z "pouhé" hlukem vyvolané únavy jsou značně vysoké a tedy celospolečensky závažné. /I při ohlédnutí od etické stránky tohoto problému/.

Speciální kapitolou je zdravotnicko-hygienická problematika u r - b a n i z o v a n ý c h p r o s t o r, výstavby sídlišť a bydlení. Ve světovém měřítku je prokázáno, že soustředěním obyvatelstva v městech se zhoršují zdravotní ukazatelé městské populace. Platí to především pro větší města, ale lze to dokumentovat i na řadě měst "krajské" velikosti /Plzeň, Ostrava, Košice aj./ Ve velkých městech a průmyslových aglomeracích je výrazně větší počet onemocnění než na venkově. Je tu ovšem i vyšší výskyt sociopatologických jevů jako je kriminalita, prostouce agresivita, ale i sebevraždnost/asi o 30% sebevražd více než je celostátní průměr a o 90% více pokusů o sebevraždu/. Tak např. v Praze je zhruba o 30% více kardiovaskulárních příhod, než je v celostátním průměru. Neobyčejně závažná je skutečnost, že se u mnohých ukazatelů projevuje narůstající trend /tab.8/ a že se rozdíly mezi městem a venkovem stále rozevírají. Tak např. úmrtnost na nemoci oběhového ústrojí byla v Praze v r. 1976 o 6,1% vyšší než v roce 1977 už o 11,6% vyšší než průměr ČSR. Počet úmrtí na nemoci srdce za poslední dva roky stoupl v Praze o 7,1%, ale průměr v ČSR jen o 1,9%. Ještě nepříznivější je rozdíl v nemocnosti zhoubnými novotvarami /1976-77 v Praze vstoup o 10,7%, v ČSR jen o 1,5%./

Podobné rozdíly lze zjistit také u průmyslových aglomerací - ve srovnání s neprůmyslovými oblastmi /tab.9/. K tomu je třeba dodat, že jednotlivé příklady /kasuistický přístup/, nemusí být dostatečně přesvědčivé, ovšem dosud neexistuje vhodný integrující ukazatel, který by sumárně vyjádřil dopad životního prostředí na zdraví člověka. Nejde totiž jen o tzv. "velké znečištění", ale o řadu drobných znečištění, často zcela přehlížených, jako např. lze uvést používání dřevotřískových desek, lepených močovinoformaldehydovou pryskyřicí. Z nábytku i ze stavebních konstrukcí se v tomto případě uvolňuje formaldehyd, který je silně dráždivý plyn a který způsobuje u obyvatel záněty spojivek i sliznic horních cest dýchacích a který je také kromě alergického působení podezřelý z karcinogenního účinku. Aktuální je i prověření použití odpadových surovin /některé škváry, popílky a odvaly/ ve stavebnictví, které představuje reálné riziko expozice ionizujícímu záření /vyšší obsah radionuklidů/, kterému jsou obyvatelé těchto staveb dlouhodobě vystaveni.

Tab.8

Úmrtnost na nemoci oběhové soustavy v letech 1975-1979
/počet zemřelých na 100 000 obyvatel/

Příčina	R O K				
	1975	1976	1977	1978	1979
Nemoci oběhové soustavy	689,1	654,3	694,1	685,6	725,6
z toho srdce	397,8	346,4	402,7	393,1	415,5

Tab. 9

Nemocnost dexpenzarizovaných dětí pro onemocnění plic a
dýchacích cest a pro alergická onemocnění v Severočeském kraji ---
 O k r e s y

<u>O n e m o c n ě n í</u>	<u>V ě k . s k u p i n a</u>	<u>Průmyslové</u>	<u>Ostatní</u>
Plic a cest dýchacích	0 - 6	770	377
	6 - 15	681	382
alergické	0 - 6	773	511
	6 - 12	443	537

I/ Okresy průmyslové: Chomutov, Most, Teplice, Ústí n/L; druhá skupina shrnuje ostatní okresy Severočeského kraje

Poznámka: Všechny rozměry jsou nad kritickou hodnotou $\chi^2 / 0,01/$.

Je nutno se zmínit o genetickém riziku pod vlivem znečištění prostředí, které ovlivňuje zejména budoucí generace.

Při vzniku mutací v pohlavních buňkách je důsledkem poškození zvýšený výskyt vrozených vývojových vad a přenos zvýšené dispozice k nádorovému bujení a i k urychlenému stárnutí. Při vzniku mutací v somatických buňkách je zvýšená pravděpodobnost vzniku nádorového bujení a aterosklerózy. Nové poznatky byly získány i o významu profesionální expozice otců mutagenů, podmiňují totiž významné zvýšení vrozených vývojových vad u jejich dětí. Bylo prokázáno genetické riziko u pracovníků v chemickém průmyslu při výrobě a zpracování plastických hmot, nově i riziko expozice zdravotnických pracovníků při aplikaci nových cytostatik. Pravděpodobně i jako výsledek kombinace mutagenů s viry. Je nutno však zdůraznit, že při mutagenní aktivitě vedle znečištěného prostředí spolupůsobí i celkový způsob života.

Ze zjištěných poznatků vyplývá, že by v oblastech se zvýšeným znečištěním vody a ovzduší měla být pravidelně vyšetřována jejich mutagenní aktivita jako součást kontroly kvality ovzduší a pitné vody.

Shrneme-li současné poznatky o zdravotním stavu obyvatelstva, lze za hlavní příčiny úmrtí pokládat srdečně cévní nemoci, nádorová onemocnění, úrazy a nemoci dýchacího ústrojí. Z hlediska ekonomického je přirozeně významný posun určitého podílu úmrtí z postproduktivního a produktivního věku. Stejně tak ekonomicky je závažná skutečnost, že nemocnost resp. pracovní neschopnost neustále prudce stoupá, jak ukazuje následující indexy:

R O K	1960	1965	1973	1980
I N D E X	100	119,4	126,7	148,2

Na uvedených jevech se nesporně vedle vlivů zhoršujícího se životního prostředí podílí i nevhodný životní styl a režim, resp. špatné návyky.

Zdravá populace je základním předpokladem racionálního rozvoje společnosti. Degenerace životního prostředí a s ním spojené zhoršování /tělesného i duševního/zdravotního stavu populace znamená nejen obrovské přímé ztráty /na produktivitě práce/, ale i druhotné národohospodářské ztráty /výdaje na zdravotní péči aj./. Nelze dnes odhadnout poměr mezi ekonomickou ztrátou vyvolanou zhoršeným zdravotním stavem populace a potřebnými náklady na adekvátní zlepšení životního prostředí, ale lze s jistotou tvrdit, že odhadováním zavedení účinných opatření exponenciálně porostou poruchy lidské populace a není vyloučen vznik těžko odstranitelných poruch v budoucích generacích.

Vladimír Renčín
„Pan doktor má pravdu, nemůžeš být pořád jenom tam. Vylez, Josefe, také žít je třeba!“

Vladimír Renčín
„Omlouváme se ti, vesmíre. Včera jsme poněkud přebrali a vyjadřovali se o tobě ne právě nejdvořileji.“

Vladimír Renčín

Bob Dylan

MISTŘI VÁLEK

MASTERS OF WAR

Tak pojďte vy mistři válek
 z vás každý kdo zbraně vyrábět umí
 z vás každý kdo vyrábí smrtící letadla
 z vás každý kdo vyrábí veliké pumy
 z vás každý kteří se za zdmi ukrýváte
 z vás každý kdo je ukryt za svým psacím ~~stolem~~ stolem
 z vás každý ať se teď dozví
 že vidím za vaše masky

Vy kteří nic jiného neděláte
 než vyrábíte věc co by vše poničila
 vy zacházíte si s mým světem
 jak by to jen hračka byla
 Vtisknete mi do ruky zbraň
 a utečete nečekáte na příští
 otočíte se a ukryjete
 až rychlé kulky zasviští

Tak jako kdysi Jiddáš lhal
 vy klamete a podvádíte klidně dál
 ve světové válce je prý možno zvítězit
 -co mi to tu chcete namluvit
 Ale já vidím skrze váš pohled
 až na to co skrýváte vzadu
 tak jako prohlédnu vodu
 tekoucí do odpadu

Připevňujete kohoutky
 aby jiní stříleli
 a díváte se ze svých skrýší
 kdy se počty mrtvých dostatečně zvýší
 ukrytí ve svém paláci
 zatímco spousta mladejch lidí
 životy v bahně utrácí
 Je to život kterej krvácí

Zasáhli jste nás nejhorším strachem
 jakéj lze vymyslet
 strachem přivádět děti
 na tenhle krásnej svět
 Za tu hrozbu mému dítěti
 dosud beze jména dosud nenarozenému
 nemáte nikdo
 své vlastní krve cenu

Co že vlastně vím
 že tu takhle vyprávím?
 Můžete říct - že mu mládí nebrání?
 Můžete říct i že nemám vzdělání
 i když jsem mladší dobře vím
 co všechno dělat nemáte
 vám by sni Kristus neodpusťil
 to všechno co děláte

Dovolte jednu otázku
 Stojí vám ty peníze za to?
 Snad za ně odpustky strádáte
 ale myslíte že odpuštění získáte
 až smrt na vaše dveře zabuší
 vaše prachy vás nevykoupí
 nebudou stačit za duši

Doufám že zhynete
 že smrt brzy kosu zvedne
 půjdu za vaší rakví
 za mdlýho odpoledne
 a dobře se budu dívat
 jak do jámy šoupnou vás
 A budu stát na ~~vá~~ vašem hrobě
 dokud nebudu jistý
 že vzal vás všechny čas

10. ledna 1981

NEW MUSICAL ^FXPRES

článek: Transevropský expres - cesta skrz oponu do zakázaných zón východního rocku, Christ Bohn.

motto: "Ne vše, co není zakázáno, je povoleno". /Český soud 1967/

CZECHMATE (český mat)

Vyzábělé nádraží Ostbahnhof v ruském sektoru Berlína je neveselou introdukcí Východu, ale jeho zasaušili "Třetí muž" je na ústupu Před povykem společnosti cestujících, čekající na expres do Prahy a Budapešti. Západáci, včetně mě, nedokážou utajit předtuchu čehosi nesnadného, což se projevuje v nervozních pohledech na hodiny a tabuli s odjezdem vlaku. Ne žeby něco hrozilo, jen náhle jako vznikleho pocitu ze ztráty barev po průchodu zdí. Vysvobozen příjezdem prohlíželi předtím, než, pokračovali ve svém opakování zážitků z Chaplinovy "Moderní doby", která byla včera v televizi NDR. Hodně zaujala scéna, v níž je Charlie zadržen policií pro politickou agitaci, když vše, co udělal, bylo nevinné zvednutí rudého praporeku spadlého z nákladáku a zrovna, když se těšili na na příští týden na "Zlaté spojení", jeden z nich udusil náladu tím, že jim připoměl chystanou vojenskou přehlídku ten sám den. Odešli vojáci vstoupil námořník se svým přítelem chtějí na víkend do Budapešti. Proč až do Budapešti? "Je to tam mnohem uvolněnější", odovídají. "NDR je rozsudek /až do důchodu kdy můžete konečně opustit zemi/. Vyličil všichni frustrace a možnosti přístupu k západoněmeckým sdělovacím médiím. Jsou dychtiví po rozhovoru o muzice oba pravidelně sledují ROCKPALAST, který jim umožnil vidět zblízka živou Patti Smith či Police. Opeuštějí komfort vlakového kupé, rozloučil jsem se s Němci a opatrně zašeptal pozdrav Praze. Navěnek zůstává Praha nedotčena česovými událostmi, které zažili její obyvatelé od války. Ani povstání proti nacistům 1945, ani komunistický převrat o tři roky později, nepoškodily mnoho město a jakékoliv stopy, které zde zanechala sovětská okupace 1968, jsou již dávno pečlivě vyhojeny. Proto je asi těžké přirovnat toto nádherné středověké město k městu, které má status hlavního města jednoho z nejrepresivnějších režimů ve Východním bloku/ hned za NDR - ve smyslu loajality k Moskvě/. Náhlá stojí a padá na dobře zásobených obchodních centrech šádné dlouhé fronty na potraviny nebo prázdné regály. Čechy byly vždy bohatou průmyslovou zemí a jejich ekonomický stav se mnoho nezměnil. Jestli se čeští komunisté něčemu naučili, pak tomu, že dobře živý národ je snadněji ovladatelný než hladový, jak dosvědčují události v Polsku. Více hojnosti a potom jak jeden český disident poznamenal, hrát Velkou sestru rozdávající posazené pilulky než Velkého, bratra mávajících těžkou holí. Ale příchuť je stejná: totální kontrola. A chyba Alexandra Dubčeka a inspirace za krátkého rozechřívání byla povelena, aby se tohle vytratilo. Tak Moskva interpretuje rozšíření svobod, které dala českým lidem. Dnes je jméno Dubček vymazáno z turistických průvodců, nikdy není oficiálně vzpomenu.

Jednou z otevřených manifestací čs. "krátké svobody" byla konjunktura matu okoukaná v západní Evropě. Podobně to kvetlo v psychidellii se skupinami jako Primitives Group, kteří razili cestu. Když o ně začaly úřady jvit zájem, jejich kytarista Josef Janíček, odešel, aby

vytvořil skupinu Plastic People, nejpověstnější českou rockovou skupinu, které pak pomohla vytvořit pouto mezi rockovými a intelektuálními hnutími ve skupině umělců-disidentů při chartě 77.

Hudební neovladatelná přirozenost nevyhnutelně znamenala potlačení, a tímto stržení jakékoliv skupiny, která za něco stálo podzemí, tohle všechno je dokumentováno v knižní příloze k západnímu albu XP - Egon Bondy s Happy Heart Club Band.

Úřady uznávají, že mládež chce slyšet vlastní skupiny ale jsou předem vystrašeny. A tak kdo by chtěl, aby jeho skupina byla brána vážně a měla souhlas strany musel by dovolit aby nadiktovali spoko - jené písně slušné vystupování na jevišti a dokonce i pořadí nahrávek. Druhá strana míně je, že muzikanti chtějí pracovat a tak vzniká stále více ryze instrumentálních nebo nic neříkajících skupin, které pravděpodobně stejně nemohou ohrozit moc. Následující jazz-rock muzik byla nějaký čas v 70 letech oblíbená, až nástup punku nabíjí jakousi sílu do toho nejlepšího ze starších kapel.

Oficiální gramofonová společnost Supraphon vydává sice nějaké západní desky, ale IP význačných Fusion music jako Wlather Report nebo Mahavishnu byla vydána teprve po odchodu českých emigrantů Jana Hammera a Miroslava Vitouše.

Mládež nepokládá poslech oficiální scény za hodnotný a přirozeně pohlíží jinak po zábavě. A pouze když je následuješ v hledání poznáš represe v ČSSR, a také jak jsou vittální media pop music. Proč je moc tím vystrašena? Proč by mělo vlastně alba Plastic People znamenat nepříjemnosti? Proč skupina která není ochotna nechat sžít svůj výraz oficiálními sdělovacími kanály riskuje persekuci a vězení? V západním pop-music by tohle muselo být skorumpováno nenshra - vězením dvojitou hlavou - okleštěné estetiky a a komercí, ale za neleznu oponou je to něco podobného misii. Sleduješ-li případy stovek kapel, zjistíš, že jsou zatlačeny tak daleko do podzemí, že nejsou prakticky k nelezení. Neděle je v Praze sváteční den. Je to den, kdy někteří pracující, kteří si během týdne asi nešetřili energii vydělávají dvakrát tolik v soukromém zaměstnání na černém trhu. Je to také dobrý den k nakupování zavaž si oči, otoč se třikrát dokola a ejhle presto trh desek.

Kolem zabláceného skeliska na jednom z předměstských kopců se každý týden schází více než 1000 lidí, aby prodali, koupili či vyměnili západní desky. Téměř rodinné výlety a karnevalová atmosféra obklopu - jící ráno. Kодиče vytahují jazz nebo desky Jamese Lasta, děti si ukazují pop hvězdy v západních magazínech, jejich starší bratři a sestry si prohlížejí týdenní disco nebo heavy metal či kupují Europop. Jmenuj svůj jed a určitě ho někdo bude mít. Vždy se čile obchoduje s Frankem Zappou a Captainem Beeheartem /dva formující vlivy na českou podzemní scénu/, Lou Reet a Velvet Underground jsou také velmi oblíbeny jako free forma a experimentální alba ano, to je hodně rozšířené heavy metal a pomp. Tyto dny je tu pořád dychtivá spousta očekávání na novou vlnu a punk desky. Jeden, kterého jsem potkal, koupil si Pil s-The Were. Trh je dobré místo pro setkání lidí od západních příbuzných. Ale je tu ovšem i spousta příležitostí jak se dostat k zakázanému nákupu a prodeji marek a dolarů - je za ně podobně jiní obchodníci prodávají jeansy a digitálky. To jsou lidé, které chytí policie při svých pravidelných kontrolách jako první. Jinek policie nechá obvykle nahodilé kupce jít. Možná je to jenom jejich myšlenka bezpečného "ochranného křídla". Západní desky jsou cenným zdrojem k obohacení, nikoliv ke kopírování ČSSR má po posledním desetiletí stejně ustáleny své vlastní bohaté a vítězné tradice, takže cokoli z západu je bráno pouze jako podnět, než jako kořist.

Chcete -li příklad, podívejte se na Plastic People. Zpátky v 60 letech kdy psychedelické skupiny chrlily magii bez toho, že by byla srozumitelná, PP, Primitives Groups jejich předchůdce měli výhled, že žili v městě s daleko větší magickou podobou než San Francisko. Alchymisté, kteří se zabírali celé ulice, zlatá ulička rozvířlá od Hradu, kde chvíli žili Franz Kafka /platný oficiální průvodce odmítá spojitost uličky s magií/. Famosní evropský kouzelník prošel Prahou také Parace - Isus. Je to také cítit v podzemní hudbě města, jakási vzdušná opora v protiváze - v případě Plastic People k jejich lásce k velvetovské syrové kytarě. První album Plastic People bylo napsáno 47 letým básníkem a spisovatelem Egonem Bondym, který je stálým trnem v pařátech establishmentu už několik desetiletí. Po všech stránkách bizerní postava, k které reinterpretoval v šesti svazcích světovou filosofii z pozistického hlediska. Ale jeho pohled je příliš extrémní pro oficiální stranickou linii. Konečně jeho vyzývavě směšné těžce scatologické texty, které staví na hlavu ortodoxní puritánství, pomohly vysloužit Plastic People téměř podlidskou skupinu prasat a zvířat. Bylo to součástí kampaně vedoucí k uvěznění několika jejich členů a příznivců. Setkal jsem se s jedním z těch prasat s Josefem Janičkem abych si s ním krátce popovídali. Je to tichý, intravertní člověk. Naší diskusi překážela má neznalost jazyka a jeho chudá angličtina. Znemožňovalo té obsáhlejší hovor o některých hudebních věcech. Rozuměj, o Janičkovi a skupině se převážně hovoří v souvislosti politické a jejich hudba je dost opomíjena ale je nemožné mluvit o skutečnostech kolem jejich persekuce. Během něčeho hovoru může přijít policie a podívat se, zda je doma. Mluví o posledním koncertu Plastic People, který byl skoro před rokem. "Našli jsme dům na venkově asi 150 km od Prahy a přišlo tam asi 200 lidí. Začali jsme hrát asi v 10 večer a skončili jsme po půlnoci. Každý pak jel domů. Policie se o tom celých 14 dnů nedozvěděla, ale jak to zjistili, zničili dům. Řekli že stál blízko elektrárny, bylo to vydáno za bezpečnostní opatření, ale to není pravda." Optimisticky dodává: "Ale je tu dost dalších domů." Neustálé týrání PP ze strany moci odkrývá jejich strach z hudby. "Mají strach z umění, které pod jejich křídly není," pokračuje Janiček, vědí, že kultura má velký vliv na mladé lidi. Nehromaděné účinky věznění jsou kultura má daleko introvertnějších. Pašijových účinky věznění jsou patrné na Západě. Jejich hluboký základní hrách, jejich druhém albu patrně na radostnou sebevobodnou hudbou z pesimismus ostře kontrastuje s poznámenal jeden pozorovatel, je ne snadné kritizovat na této bázi, leda že byste také vyklouzli ze železných rukavic zkušeností. Říká: "Za neustálého útlaku od policie a ignorování většinou společnosti, přináší jejich ryzí bolest vychází do východního příběhu o ukřižování Krista. Její PP svou vlastní obět do vězení na desce najevo a hodně přátel za hranicemi skutečnou situaci PP. "Radikální levice je většinou teorie", pokračuje, "a jestliže se tito radikálové dostanou do styku se systémem, budou se cítit stejně bití a tak dole jak PP v tomto období". Naštěstí je teď Josef Janiček více spokojen, zajímá se o jiný druh hudby - o nezvyklou kombinaci punku a irské folk muzice. v CSSR se vypráví vtip, který zní asi takto: Policista: -Hej, šéfe našel jsem na ulici tučňáka co s ním mám dělat? Šéf: -No tak ho vem do ZOO! Později, cestou domů vidí šéf svého podrízeného, jak jde stále se zvířetem. - Myslím že jsem vám řekl, abyjste ho vzal do ZOO! Policista: -Vzal jsem ho soudruhu, a teď jdeme do kina. státní nepřírozeně široká policejní síť je tématem mnoha vtipů podobným těm, které dělají Angličané na Iry. Ale v tomto případě zasloužených. I když vtip může chutnat hořce. Šel jsem po Václavském náměstí, zastavil mne policista a žádal průkaz totožnosti. Když jsem začal mluvit anglicky s úsměvem mávl rukou. Jiní lidé, jakmi bylo řečeno, strávili v cele 24 hodin, protože neměli doklady. Jednou jsem šel na oběd do restaurace

s přítelem, kterého jsem potkal v Praze. Zrovna pil, když jeho tvář náhle zbledla a hned mě zase odváděl ven. "Co je?" ptám se. "Právě jsem poznal tajného, odpověděl mi, není to žádný problém", zdůrazňoval ale je jistějším nebytí viděn ve společnosti cizinců. Čeští lidé se bojí podepsat něco, co by mohlo z nějakého hlediska být později použito proti nim. But jsou žádáni, aby písemně vyjádřili svou podporu umělcům nebo policejní svědky žádají aby podepsali své výpovědi. Kde ví, kdy vítr znění směr. Nenadálé exekuce které následovaly po stranických prověrkách a čistkách na počátku 50 let ještě nejsou zapomenuty. Veřejná zdrženlivost spolu s přátelskou spoluprací ochránily skupinu EXTEMPORE před stejným osudem jako PP. Policie zamýšlela chytit je na koncertě, ale oni neposkytovali žádný spolehlivý důkaz ku spuštění hlasné kampaně proti nim- jako např. vulgární jazyk nebo oplzlosti na podiu. Extempore tedy měli štěstí, ale život pod stálým strechem z persekuce neprospíval jejich zdraví, jak jejich leader Mikoláš /sax. guit. voc. skladatel vyjádřil: "Někdy se cítím, jako bych krácel na ostré hraně mezi šílenstvím a smíchem". Uváděli se jako rock and jakes band se silným dadaistickým základem. Jejich hudba jde s českou tradicí veselé balancujícího, vášnivého solování a sardonisti- cké linie řežavého textu. Všichni mají hodně přes dvacet let žán. Skupina připouští, že vzácnost gagů dvanáct let jen řídko dosahovanýl směruje k návratu hudby k sobě samé. Ale vliv nové viny a punku zastavilo jejich introvertnější období a jejich poslední tvorba, založená na písňovém cyklu "15 dnů obyvatel velkoměsta" je rozveselující fúzí napětí rytmu, zpěvu sladkosti, řízenou silnými momenty. Písňe podle anglicky mluvícího člena skupiny, jsou "groteskní plně černého humoru absurdity, blasfemie a kryptogramy".

Předvedl koncert pro jediného diváka, pro mne- v ložnici, která jim slouží jako zkušebna. Jeho uchvatný předpis ukázal pravdu. Zastavme se u pasáže z písňe Pod tramvají /surrealistické pasáže/: "chce se mi zvracet, když se na sebe dívám, ruce, nohy, nevím, kde mám jsem úplně bezmocnej".

Není to jedno hlídacím psům socialistického realismu, kteří žádají větší respekt pro lidské podmínky, v tomto torzu pravděpodobně nevidí metaforu pro moderního člověka v Praze. Extempore chtějí, aby je slyšel každý a ten večer jsem byl přítomen coby audience, potřebovali vyjít ze sebe jako v koncertní hale. Vzdor stísněným podmínkám v ložnici z nich hudba proudila jako věda z prasklé hráze. "Koncert" končí a oni cítí, že tyto dlouhé měsíce zkoušení nebyly marné. Ještě ve svém vles- tním bytě nejsou bezpečni. "Někde máš zavolat ze stížností na hluk policii", říká kdosi. To je dost obvyklé pro skupiny v Anglii, ale když je takovéhle volání důvodem k hledání nového místa, musí skupiny zacházet se sousedy ohleduplněji.

Komunistická revoluce neudělala tlik s odstraněním třídních problémů či rozporu, jako je spíše změnila v opak. Teda co se týče vzdělání, děti rodičů z dělnické třídy mají mít lepší šance dostat se na další studia než děti intelektuálů. Podobně lidé shledávají, že nadání roz- hoduje méně než lojalita ke straně, což vede ke zcela novému entago- nismu, obzvláště na kulturním poli. Někdo mi řekl, že vedoucí největší zápačočeské knihovny býval horník v cínových dolech, který pravděpode- bně nečetl nic, kromě stranických příruček. V tom, co říkal, byla cítit hořkost, a představme si, jak se má cítit skupina před komisí stejně kvalifikovanou. Ale vzdělání je jiné jako trnitý problém. Tak jako západní školy propouštějí stále více absolventů bez možnosti naj- vyhovující zaměstnání. Protože však v ČSSR neexistuje oficiální neza- městnanost, absolventi jsou zařazováni na intelektuálně nespokojivá i místa, kde v nich narůstá silná malomyslnost. Pod názvem "intelektuá- lní invalidé" vytvářejí společnou skupinu s nespokojenci a nestálými, jako potenciálními tvůrci potíží. Někteří jsou vtaženi do skce, násled- jí dizidentké skupiny jako Charta 77, jiní se vzdávají.

Ale nejsilnější pouto mezi dělníky a i intelektuály je vykováno jejich společným nepřítelem. Tak spojení rocku a intelektuálů CH 77 zbořilo rozdíly mnohem víc než ufair vzdělávací systém. Jeden pozorovatel vyjádřil toto až příliš nadneseně. "Hudba PP vyjádřila stejně náladu intelektuálních invalidů jako dělníků žijících mimo společnost. Nebelové jsou vždy mimo třídu - izolace boží vždy bariéry mezi lidmi". Ze tří známých pražských kř punkových kapel ZIKKURAT, PSI VOJÁCI a ENERGIE 6 jsem se setkal pouze se studenty z poslední jmenované skupiny. Mají silný střed i původ tři z jejich otců jsou architekti a já k nim pocítil jakousi až zlobnou nedůvěru.

Ne, v ČSSR je omezený počet lidí, kteří hrají na elektrické nástroje protože ty jsou zde moc drahé, říká kritik, takže máte-li bohatého otce je přirozeně snadnější si je opatřit. Důležitější je ale snad to že mají snazší přístup k informacím, a záleží jenom na nich, jak je vyušijí. Mohou souhlasit ale ve skutečnosti to nedělají, protože mají co ztratit v důsledku smyslu své hudby. Skupinu založili minulý duben jako houbu a až po úvodu tyanech byli pozváni, aby zahráli několik věcí. "Zapomněli jsme všechno, co jsme se naučili", říká jejich zpěvák Kryštof. "Bylo to strašné po dvou číslech nám vypnuli elektrinu." Pozdě večer jsem je zastihl, jak zkoušejí v hlubokém sklepě, který vypadal jako část podzemní dráhy a snad bude sloužit jako kryt v době nutnosti. Bravě se dostali do "toho", skládali britské punkové deriváty a verzi Vester Boy hráli tak že by zahabili i některé vystoupení SHAM. "Vím co asi řekneš", tuší Kryštof, "tohle už jsi slyšel všechno? Neřekl jsem nic. Máme v plánu změnit v zimě naši hudbu, vím, že hrajem jen rychlý punk, ale před založením skupiny někteří z nás neuměli hrát. Punk je přesto užitečným médiem pro vetilování frustrace dráčeného životy totalitního státu a ENERGIE 6 ho dělají i se špetkou humoru. Jejich témata: Nuda, Praha jako špinavé město, Pokora, se kterou lidé přijímají svůj osud. Říkají, že mají víc důvodů k protestům než punks v západní Evropě v tom smyslu, že oni jsou ti první punks. Myslím, že není třeba brát v úvahu tlačání naší naftové brigády/oil Brigade/.

Později, opět na ulici jejich bubeník skutečně jako třídní klaun, vykřikuje "George Davis je nevinen". Pak se pomalu ke mně vrací a ptá se hloupě: "Kdo je to vlastně ten George Davis?"

Zapomen na DG kamaráde, máš doma víc těžkých problémů. Jiný večer jiná sklepní místnost, jiná zkouška. Zrovna vzali na procházku úzkými pražskými uličkami, sbych viděl CLASSIC ROCK AND ROLL BAND. Na cestě jsme potkali skupinu mladých lidí, kteří pyšně drželi hory nových desek. Pokradmu jsem se díval přes jejich ramena a zahlédl jsem JOY DIVISION, STATIONS dv The, GRASS, PLASMATIC. Trochu neobvyklá směs, ale je dobré vidět, že kmenová bariéra se zde ještě tyčí.

Classic Rock and Roll Band jsou ironický a současný úlet dvacet let zpět. Rock and roll je v ČSSR relativně nový. Trpě ještě přísností nejbrutálnější stalinistické periody, když Elvis Presley skandalizoval západní svět. Měl malou šanci, nikde na východě se nehrál v těch před-satelitních dnech snadné manipulace s médii. V 50 letech, kdy byl před-povědně nařčen z fetišismu, ztratil rock and roll na síle rytmu.

V liberálnějších 60 letech se znovu dostal nad hladinu v roce 1968 s CLASSIC ROCK and ROLL BANDAEM. Trvalo jim to deset let, než se skutečně prosadili /jejich zpěvák a průkopník odešel během dovolené ve Španělsku dnes mají statut pololegální alternativní skupiny. Dobrý rock n roll, představovaný s autenticitou tak, jak ho přináší Shalin Stevens, vždy najde ohlas, zvláště v dychtivém československu. Přijíždím do Prahy v čase pravidelných "zákazů", kdy i povolené skupiny mají problémy s koncerty. Nejhorší je, že výroční podzimní pražské jazzové dny, kdy se měli představit i západní skupiny jako This Heat, Metabolist atd. byly zrušeny pro nemožné podmínky, vnučené kulturními úředy. Všechny skupiny měli dodat své texty, hrací pořádek, popis jejich pohybu na jevišti, zatím co amatérské skupiny měly najít zřizovatele/ručitele/. Když byli tyto podmínky nesplnitelné pořadatelé odvolali celou akci.

Takže veškeré kapely, které hráli v Praze v 70. letech jsou Nice, Blossom Toes, Colosseum a Suzi Quatro a Art Bears.

Fedačky jsou dost špatné, slíbené cesty jsou zakázané. Slyšel jsem o jednom muzikantovi, který stratil natolik iluze o svých snahách, že prodal svou kytaru a loupil si auto. Pionýrské skupiny 70 let se už rozešly nebo rozpadly. Plastic People a DG 307 ztratily současně svého zpěváka, který je teď ve Švédsku.

Jiná pionýrská skupina jménem KILNETS, která rychle získala pověst několika svými performancemi mezi 78, a 79 rokem. Jako hodně českých skupin i jejich koncert obsahoval aspekty performance, všichni byli maskováni hlavně však z důvodů utajení. Vyjádřili se i v desetiminutovém tichu - "přirozená forma vyjádření sebe sama" - vyzvedává Petr Křečan. Jednou na koncertě ho ale rozrušilo chování diváků začal na ně volat že jsou zvířata. Bohužel se o tom dověděla policie a když to Petr Křečan svěřil odletěl do Mnichova. Není na Západě úplně šťastný, ale šel tam pro svou budoucnost.

Jméno které se vždy proklubalo do hudebních rozhovorů je jméno harmonikáře JIMA ČERTA, který píše zdánlivě Extraordinární proletářské písně a hraje s omračujícími citem Na souzněním.

Stovky dalších kapel budou nevyhnutelně nedokumentovány. Zatímco rock existuje, režim se nebude nikdy cítit bezpečný a jestli a jak stli si myslíte, že hudba nemá politickou cenu tak se podívejte na snahu takovýchto států, které se snaží takto ji označovat. Mohou mít úspěch v tom že jí zaženou do podzemí. Ale nikdy jí nevyšňupají úplně. Význam rocku na východě je přístupností. Zakázané knihy, jak mi řekl jeden pozorovatel, se musí opisovat na stroji, jsou pěkně vázány a ilegálně obíhají v nevyhnutelně omezeném počtu.

Dobrá rocková píseň, která nese jen několik minut poselství, se nahraje na magnetofonový pásek a pošle se dál. Proto se někteří Češi směli závěrům New Musical Express, že přý nikdy skupinu Plastic People neslyšeli. Rock nikdy nezboří totalitní režim, ale v ČSSR je jako ďábel který ho neustále prohání. Praha je místo, které není lehké opustit. Ale přesto je vysvobozením odjet za hranice budapeštským rychlíkem. Tři polští studenti sedící vedle mne si přinesli nějaké lihoviny včetně vodky. A přirozeně jeden nalévá druhého. "Polist strike gut" říká jeden Čech, který sedí vedle nás a popíjí pivo. "Communist partei scheisse", pokračuje. Češi, jejich bezpečí se nad nimi ve vlaku rozkleulo, posílají zpět několik nepřátelských posunků. A mládí

Poláci spotřebují ještě hodně vodky, než nakonec usnou. Později na Maďarských hranicích, český pohraničník budí Čecha aby mu ukázal doklady. Těžce se probouzí, příliš pomalu pro pohraničníka, který mu dá několik políček, aby urychlil proces probouzení.

Tak jsem ve skutečnosti viděl, jak někteří lidé na Východě jednájí s jinými.

Chris Bohn

Když bezhlavost svým okem klidně měříš,
 ač tupen, sám že nejsi bezhlavý,
 když podezírán pevně v sebe věříš,
 však neviníš svých soků z bezpráví,
 když čekat znáš, ba čekat beze mdloby,
 jsa obelháván, neupadneš v lež,
 když nenáviděn, sám jsi beze zloby,
 slov ctnostných nadarmo však nebereš.

Když umíš snít a nepodlehnout snění,
 když hloubat znáš a dovedeš přec žít,
 když proti triumfu i ponížení
 jak proti svádcům společným jsi kryt,
 když nezoufáš, nechť pravdivá tvá slova
 lstí bídáků jsou pošlapána v kal,
 když hroutí se tvé stavení a znova
 jak dělník v potu lopotíš se dál.

Když spočítat znáš hromadu svých zisků
 a na jediný hod vše riskovat,
 zas po prohře se vracet k východisku
 a nezavzdychnout nad hořem svých ztrát,
 když přinutit znáš srdce své a činy,
 by s tebou vytrvaly nejvěrněji,
 ač tep a pohyb uniká ti živý
 a jen tvá vůle káže "vytrvej!"

Když něhu sneseš přílišnou i tvrdost,
 když svůj jsi, všem nechť druhem jsi se stal,
 když sbratřen s davem, uchováš si hrdost
 a nespyšníš, byť mluvil s tebou král,
 když řekneš: svými vteřinami všemi
 mně, čase, jak bych závodník byl, sluš!
 pak pán, pak vítěz na živé jsi zemi
 a co je víc: pak, synu můj, jsi muž!

Když se vám ten kopec tak líbí, tak tu zůstaneme, ale musím vás upozornit, že támhle je Bílá hora."

KAPITOLI ZE ŽIVOTA

Ze života DANIELA DEFOEA

522

Jméno Daniela Defoea čtenáři dobře znali, čímž ovšem není řečeno, že jeho pověst byla dobrá. Spíše naopak. I když nikdo netušil, že je - nebo byl - placeným agentem tajné služby, rychlé střídání stanovisek a názorů mu na dobré pověsti nepřidávalo. Jestliže však pochybnosti o jeho zásadovosti a charakteru byly oprávněné, na druhé straně mu nikdo nemohl upřít obratné novinářské pero a fantazii, která dokázala vystihnout skutečnost i bez znalosti faktů. Plně se to projevilo při psaní Robinsona, příkladem tu však může být i jeho reportáž z vězeňské cely, napsaná o řadu let dříve.

Když seděl Defoe ve vězení, odpykávaje si trest za buřičskou brožuru, rozpoutala se nad Londýnem prudká vichřice. Defoe se z vězení nevzdálil ani na krok, a přece o dva dny později podal svým čtenářům tak přesné vyličení hrůz a škod, které vichřice natropila, že čtenáři ani na okamžik nezapochoybovali o pravdivosti této zprávy. Zdálo se jim, že autor všeho viděl na vlastní oči, že procházel ulicemi s urvanými firemními štíty, mezi domy s rozbitými střechami a okny, tak přesvědčivé bylo jeho vyprávění. Jedním z velkých Defoeových literárních úspěchů byl Deník morového roku, v němž jako jeden z očitých účastníků vyličil morovou epidemii. Popravdě mu však v době epidemie bylo šest let a nemohl se tedy přesně pamatovat na otřesné scény a události, které ve své knize podrobně popisoval. Čtenáři však znovu uvěřili, že před sebou mají pravdivý dokument. A věřili i dalším Defoeovým románům, v nichž se dobrodruzi, plantážníci, nevěstky a metresy zpovídají ze svých bohatých životních zážitků a zkušeností.

Defoeovo pero nevedla jeho fantazie, ale také bohatá životní zkušenost. Jako obchodník, jako novinář a navíc jako tajný agent pronikal i do skrytých koutů společnosti, potuloval se anglickými městečky a vesnicemi a tak dobře poznal společnost své doby. Stýkal se s vysokými úředníky a politiky právě tak jako s dobrodruhy, zloději a nevěstkami. Jeho styky s oběma těmito skupinami se rozvíjely několika směry. Setkával se s nimi jako novinář i jako agent, jako oddaný zaměstnanec, jako svobodný člověk i jako vězeň. A měl také dobrý smysl pro to, co chtějí čtenáři vědět, co chtějí číst. Psal tedy pro ně, když už načerpal dostatek zkušeností a unavil se dobrodružným životem, "pravdivé" historie ze života ve formě deníků a pamětí, které se skutečně zdály být ve všem všudy pravdivé.

N u t n o s t dělá z poctivého člověka
podvodníka, a kdyby měl svět soudit podle běžných
hledisek, nezůstal by naživu ani jeden chudák.

V londýnských časopisech se v dubnu r.1719 objevila zpráva, že nepřilíh velké a významné nakladatelství tiskárny Williama Taylora, jehož krámk se nalézal na Pater Noster Row ve stínu svatopavelské katedrály, připravilo pro své čtenáře podivuhodný román o neuvěřitelných příhodách Robinsona Crusoe, námořníka z Yorku, jek prý tento muž sám vypravuje.

O knihu se začel zajímat i Robert Harley, earl z Oxfordu, bývalý komoří pokladu. Málomdo tušil, že tento starý pán, žijící v tichém ústraní, zabývající se pouze knihami, byl jedním ze zakladatelů tajné informační služby. Mezi jeho předchůdci v historii spravodajství bychom sotva našli někoho, kdo by se mu vyrovnal. Před pěti lety však již zanechal aktivní činnosti. Sotva týden před smrtí královny Anny Stuartovny, již obětavě sloužil, upadl v podezření z tajné spolupráce s přívrženci Jakuba II., jakobity, byl r.1714 uvězněn v Toweru a propuštěn až po třech letech, když byl znovu předvolán k výslechu a když se nepodařilo podezření po doložit důkazy.

Ke svému úžasu rozeznal Harley v rukopise nové knihy tutéž ruku již byt psáno hlášení pro tajnou službu, doručené mu ještě onoho kritického roku 1714. Nebylo možno se mýlit: Autorem Robinsona je Daniel Defoe. Tyž Defoe, který byl vedoucí osobností jeho tajné služby.

Články a monografie o autorovy slavného Robinsona se obvykle nezabývají touto stránkou Defoeovy činnosti. Uvádějí pouze v pochybnost jeho charakterové vlastnosti a pevnost politického přesvědčení. Defoe totiž dovedl vždy velmi dobře kormidlovat v proměnlivých situacích. Jako příslušník rozkolnické sekty, která se agilně účasnala Cromwellovy revoluce, neměl po opětáem nastolení potomků popraveného krále právě výhodné postavení. Se střídavým štěstím se pokoušel o obchod, ale nekonec se obrátil k novinářské dráze. Psal politické pamflety, v nichž dovedl být byt nesmiřitelně jízlivý, ale právě tak dovedl s obratem situace zakormidlovat tak, aby se poznenáhu dostal až na protichůdné stanovisko. Nedařilo se mu to vždy, jekmile Anna Stuartovna zasedla na trůn Defoe putoval do vězení. Zatím co pěkával rozsudek, setkal se s Harleyem a nabídl mu své služby. Harley dosáhl propuštění a budoucí spisovatel začal velkoryse organizovat tajnou výzvědnou službu.

"Jsem pevně přesvědčen, že tato cesta může být základem takové spravodajské činnosti, jaké dosud v Anglii nebylo", píše sebevědomě v červnu roku 1704 ze své výzkumné cesty do jihovýchodní Anglie. Toto přesvědčení proměnil v skutek. O tři roky později, při dalším tajném poselání v Edinburgu, mohl už plným právem říci: "Hraji starou roli kardinála Richelieua. Mám své zvědy a placené lidi všude, věřím že je nejanadnější věci na světě najmout si zde lidi ochotné zredit své přátele..."

Po celé Anglii roztáhl síť placených informátorů. Cestování, omezené na poslouzení lodní dopravu podél pobřeží, cestu kolmo nebo dostavníkem nedovolovalo, aby se vláda včas dozvěděla vše, co potřebovala o situaci v zemi vědět. Defoe hledal cesty rychlejší a bezpečnější. Jeho agenti hlásili do Londýna s rychlostí, úměrnou jejich odměně vše, co se mohlo týkat vládních zájmů. Jejich chlebovárci zajímaly všechny projevy protivládního smýšlení, postavení a jména osob, které se o vládě tak či onak vyjádřily, nálehu v jednotlivých městech a krajích. Agenti měli příkaz hlásit i věci zdánlivě bezvýznamné. A síť se nematle rozšiřovala. Netrvalo dlouho a brzy zasahovala až na kontinent, do Brestu, Dunkerque, Toulonu, Paříže...

Zdá se, že Defoe objevil v tajné službě svou pravou přirozenost. Metod, které zaváděl, užívá dodnes výzvědná služba na celém světě. Trval na tom, aby totožnost agentů byla absolutně utajena. Občané nejen nesmí vědět, ale nesmí mít ani stín podezření, že ten či onen úctyhodně vyhlížející občan podává zprávy o jejich neprozřetelných výrocích. Musí budít zdání zcela le zuhonného, na svou práci soustředěného člověka, a je-li v zemi, v níž působí, cizincem, musí mít velmi pádné důvody ke své přítomnosti. Sám při organizování výzvědného a informačního systému cestoval jako obchodník nebo predač. A protože jeho jméno bylo už dostatečně známé, používal při svých služebních cestách jmen Alexander Goldsmith a Claude Guillot. V účetních knihách tajné služby jsou pod těmito jmény zapsány částky které byly "Goldsmithovi" a "Guillotovi" vyplaceny; například v době od ledna do července 1714 to bylo 500 liber. Musel se smířit s tím, že se všechno nebude dařit tak, jak předpokládal. Když se v neklidném roce 1705 v období všeobecných voleb pod jménem Goldsmith vypravil do západní Anglie, dohodl se s Harlejem, že dopisy s potřebnými příkazy ústředny mu budou posílány do Weymouthu na jméno kapitána Turnera. Shodou okolností však kapitáni tohoto jména žili ve městě dva a dopis určený agentovi padl do nepravých rukou.

Když shledal, že se tu píše o věcech nejasných a nesrozumitelných ukazoval tento pitomý plavčík dopis po celém městě, "konstatoval později Defoe s neskrytým rozhořčením. Po městečku se rozšířilo, že se mezi občany nachází člověk, informující vládu o každém hnutí, a Defoe příliš horkou půdu pro jistotu rychle vyklidil.

Za svůj největší životní triumf -přes všechny průvodní potíže finančního rázu- považoval svou skrytou -i zjevnou- účast na přípravě anglo-skotské unie. Formální spojení obou zemí osobou krále již sice existovalo, až do nástupu královny Anny na trůn, však ke skutečnému sjednocení nedošlo. Očekávalo se, že v nadcházejícím jednání bude skotský parlament rozhodně bránit svou nezávislost, Defoe se proto snažil

přesvědčit Harleye o nutnosti bezprostředních informací. Na podzim 1706 konečně Harley naléhání svého agenta podlehl a jeho posláni dokonce rozšířil: Defoe měl nejen podávat zprávy, ale také -ovšem zcela nenápadně -působit v prospěch unie a přesvědčovat Skoty o výhodách, které jim toto spojení přinese.

Defoe vyrazil na cestu pod svým krycím jménem Goldsmith. Uvědomil si však, že se tu snadno může setkat s někým kdo ho osobně zná a cestoval dále pod svým pravým jménem. Jen cíle své cesty měnil podle společnosti, v níž se právě nacházel. Obchodníkům tvrdil, že se zajímá o stavbu lodí, že chce ve Skotsku zkoumat možnosti výroby skla, zpracování vlny nebo soli. Církevní představitele si získával tvrzením, že se intenzivně zabývá novým veršovaným překladem žalmů, příslušníky skotských vládních kruhů přesvědčoval, že přišel s jediným úmyslem: napsat historii právě se rodící Unie. Tū ostatně r. 1709 také skutečně napsal. A vždy znovu opakoval, že chce zakoupit dům a půdu a usadit se v Edinburgu s celou svou rodinou.

Dohoda o uzavření unie byla na počátku r. 1707 oběma parlamenty ratifikována, královnou schválena a Defoeovo posláni skončeno. Jenomže Harley jákoby na svého agenta zapoměl, nechal ho živořit bez prostředků. Už v průběhu svého pobytu Defoe žehral na liknavost svého šéfa a v najednom dopise mu připomínal, že má v rukou nejen život jeho, ale i život "vdovy a sedmi dětí." Dohoda byla královnou schválena v březnu a ještě v září se zapomenutý agent ploužil edinburskými ulicemi v roztrhaných kalhotách. Až po dalších úpěnlivých prosbách dostal od Harleye sto liber, částku, která mu umožnila slušně se obléknout, najíst a vrátit se do Londýna.

Historie špiónů nebývají obvykle bez mezer. V případě Daniela Defoe tvoří tuto trhlinu celých sedm let. Defoe se ovšem nezabýval jenom výzvědnou službou; byl činný i jako publicista a právě v době, kdy o něm historie špiónáže mlčí, napsal řadu článků a knih.

Harleyovým sesazením r. 1714 přišel Defoe o vlivného zastánce. Obratem ruky však nabídl své služby předsedovi vrchního soudu Parkerovi, Parker ho doporučil ministru spravedlnosti lordu Townshendovi a uložil mu, aby se věnoval tajné kontrole opozičních listů. To je další kapitola Defoeovy skryté činnosti; kapitola ještě o něco pochybnější.

O Defoeovi bylo na veřejnosti známo, že obratný polemik měl nemalé potíže s vládou. Tím spíš měl důvěru opozice. Vydavatel opozičního listu Journal, jménem Mist, ho přímo požádal o spolupráci. Defoe měl pro list redigovat zahraniční zprávy a převzít funkci jakéhosi odborného poradce. Zcela snadno tak získal pozici, v níž mohl zabránit otištění jakéhokoliv článku, kritizujícího vládu. Tato "poreďní" funkce se postupně rozšířila i na další opoziční listy, Defoeova síť, ovládaná jediným mužem, fungovala opravdu znamenitě. Po několik let proti němu nikdo neměl nej-

menší podezření. 25. října 1718 Mist náhodou otiskl článek, nevlídně komentující probíhající jednání o anglo-španělských vztazích. S Defoem se tentokrát neporadil. Za týden byl předvolán ke dvěma státním tajemníkům, Graggsovi a lordu Stanhopovi, aby jim sdělil jméno autora, který nepodepsaný článek psal. Mist si v tom okamžiku vzpoměl na Defoovy někdejší potíže s vládou, rozhodl se že z něho učiní obětího beránka a označil ho za autora článku. Stanhope se však proti tomuto krivému naráčení vytasil s tvrzením, že pokud je jim známo, byl inkriminovaný článek psán Mistovou rukou. Mist i nadále trval na svém tvrzení; rukopis na důkaz pravdivosti svých slov však prý bohužel nemůže předložit, protože podle Defoova přání jsou všechny jeho rukopisy okamžitě zničeny po převedení do sazby v případě tohoto článku rukopis zničil sazeč Warner.

Mist ovšem netušil - a Stanhope mu tuto laskavou informaci nepodal - že v deskách ležících před lordem Stanhopem na stole, je uložena řada dopisů, v nichž Defoe podrobně líčí opoziční atmosféru v Mistově podniku. Ani jedna z obou stran neměla však dostatek důkazů a vyšetřování skončilo na mrtvém bodě. Jediným následkem aféry bylo ochladnutí vztahů mezi tiskářem a jeho "poradcem". O dva roky později došlo k podobné události a Mist byl uvězněn. To však Defoova aktivita slábla. Bylo mu šedesát let a měl za sebou vyčerpávající život, v němž mu štěstí většinou příliš nepřálo. Politickou a publicistickou činnost spolu s výzvědnou službou proměnil za službu literatuře. Napsal několik úspěšných románů a zdálo se, že už mu nic nemůže scházet k pokojnému stáří. A přece i konec jeho života je zahalen tajemstvím.

V létě roku 1730 - to už mu bylo sedmdesát let - Defoe záhadně zmizel. Opustil rodinu a nikdo z jeho známých a přátel se s ním už nesetkal. 12. srpna 1730 poslal svému zeti dopis označený v záhlaví "Psáno asi dvě míle od Grenwiche, Kent" a hemžící se nejasnými narážkami. Stěžuje si v něm na ránu, kterou dostal od "bezbožného, křivopřisežného nepřítele", aniž by ho blíže označil, a popisuje se "Váš nešťastný D.F." (Defoe).

Už několik let předtím ho pronásledovala myšlenka, že někdo z jeho bývalých protivníků ho odhalí a objeví místo jeho pobytu. Chtěl se proto před svým, snad jen domnělým protivníkem skrýt. Z neurčitého označení dopisu nebylo možno zjistit místo jeho pobytu a nikdo z rodiny zestárlého a zesláblého muže nespatriil. Daniel Defoe, autor jedné z nejslavnějších knih světové literatury, zemřel zcela opuštěn v laciném zájezdním hostinci v Ropemakerově uličce ve farnosti St. Giles-in-Griplegate 26. dubna 1731 a byl pohřben v Bunhill Fields. Opuštěný pohřební vůz drkotal ke hřbitovu bez průvodu. Až po nějakém čase se v malém žurnálu, vydávaném Defoovým zetěm, objevila noticka, krátce a suše konstatující:

"Před několika dny zemřel Daniel Defoe starší, osobnost dobře známá svými četnými spisy."

O jeho nesmrtelném díle, o Robinsonovi Crusoe, tu není ani zmínky. Ale člověk, o němž anglický historik Ronald Seth bez jediné známky váhání tvrdí, že byl jedním ze zakladatelů moderní výzvědné služby, je dnes znám takřka jen jako autor právě tohoto díla Robinsona Crusoe....

Václav Havel

CHYBAO s o b y :

XIBOJ
 KING
 PRVNÍ VĚZEŇ
 DRUHÝ VĚZEŇ
 TŘETÍ VĚZEŇ

/Když se otevře opona, jsou na levé straně scény dveře, v nichž stojí namsáčkání PRVNÍ, DRUHÝ a TŘETÍ VĚZEŇ a v jejich čele KING. Všichni jsou ostříhání do hola, více či méně potetováni -nejvíce KING-, mají na sobě bázenský stejnokroj a hledí upřeně na XIBOJE. Na pravé straně scény jsou na sobě tři kovové vězeňské postele, na největší z nich sedí XIBOJ, rovněž dohola ostříhán a ve vězeňském stejnokroji, ale bez tetování. XIBOJ je nováček a hledí poněkud vyplašeně na skupinu natěsnanou ve dveřích. Delší napjatá pauza/

KING /ke XIBOJOVI/ Ptej sis zapálil po budíčku -

/Krátká pauza/

PRVNÍ VĚZEŇ /ke KINGOVI/ Zapálil si, já ho viděl -

KING /k DRUHÉMU VĚZNI/ Je to pravda?

DRUHÝ VĚZEŇ Jasně -

KING /ke XIBOJOVI/ Ty nevíš, kdy je nástup na snídani?

/Krátká pauza/

PRVNÍ VĚZEŇ /ke KINGOVI/ Dobře ví, že deset minut po budíčku -

KING /k DRUHÉMU VĚZNI/ Ví to?

DRUHÝ VĚZEŇ Jasně, že ví ! Všem novějm to říkají -

KING /ke XIBOJOVI/ Tak poslechni kamaráde! Mezi budíčkem

a snídání máme deset minut. V té době se musíme všichni voblíknout, kdo chce se může umejt nebo i vychcat, v tom nikomu nebráníme, na to má každý právo, a kdo chce může začít i stlát, abysme se vystřídali a jeden druhému se pak neplet pod nohama. Taky hned votevrame vokna, aby se ty noční prdy přes snídání vyvětraly. Takovej je tady zvyk, tak je to tady prostě zavedený, tak se to tady vodjakživa dělá. No a pak si každý připraví ešus, čepici a čeká na nástup. Takže když zavou nástup, musíme všichni vypadnout vokamžitě z cely a postavit se venku do řady. Když hned nenastoupíme, zaženou nás spátky a čekáme na

novej nástup. Takže nepřichází v úvahu, aby se tady někdo motal, zdržoval, nebyl hotovej, hledal ešus, neměl čepici, típal šváro nebo tak a aby to pak všichni vedrali za něj. To je snad jasný. Kvůli jednomu se nebudeme přece všichni vracet a znovu čekat na nástup. To dá rozum. A kdo to nechce pochopit, ten to brzo pochopí!

PRVNÍ VĚZEŇ /ke KINGOVI/ Všichni to chápou a každěj to tak dělá -

DRUHÍ VĚZEŇ /ke XIBOJOVI/ A jestli si nějaká piča myslí, že se na to může vyarat, tak to udělá nejvejš jednou!

KING /ke XIBOJOVI/ Mezi budičkem a snídaní je teda práce dost. Rozhodně teda není čas na nějaký pičoviny. A tím mín na nějaký vykuřování. To tady nemáme ve zvyku. Po snídaní, to je něco jinýho, pak si každěj může zapálit, jestli má co, pak je na to času dost a šádnymu to nevadí. Ale před snídaní tady nekouříme. Tak to bylo na tyhle cele vždycky a tak to tady taky bude. Těch dvacet minut než se vrátíme se snídaně, to každěj může vydržet. To nemůže bejt pro nikoho problém. /k DRUHÉMU VĚZNI/ mám pravdu?

DRUHÍ VĚZEŇ Jasně -

PRVNÍ VĚZEŇ /ke KINGOVI/ Všichni to vydržíme -

KING /ke XIBOJOVI/ Zkrátka a dobře před snídaní se tady nekouří -

PRVNÍ VĚZEŇ /ke KINGOVI/ Tím spíš že se tu tou dobou větrá -

KING /ke XIBOJOVI/ Tím to taky. Hlavně jsou tady ale lidi, co tohle vypalování hned po budičku prostě samozřejmě snášej. Nemají to rádi, nelíbí se jim to, nedělá jim to dobře na plíce, prostě si to nepřejou. Na to mají plný právo. Je ti to jasný?

/XIBOJ mlčí, jen rozpačité krčí rameny/

DRUHÍ VĚZEŇ /zařve na XIBOJE/ Slyšels, co ti říkal?

/XIBOJ mlčí, jen rozpačité krčí rameny/

U koho tady uvidíme po budičku šváro, tomu ho vyrazíme z huby!

KING /ke XIBOJOVI/ Co si dělaj na jinejch celách, to je jejich věc. Tady se prostě po budičku nekouří. To platí pro každýho a především pro ty nový. To jsem ti teda, kamaráde chtěl říct. A neřek jsem ti to jen za sebe, ale za všechny. /k DRUHÉMU VĚZNI/ Je to tak?

DRUHÝ VĚZEŇ Jasně -

PRVNÍ VĚZEŇ /ke KINGOVI/ To si myslí všichni -

KING /ke XIBOJOVI/ Všichni si tý tvý ranní cigarety všimli a všichni o tom pak mluvili. Bylo kolem toho tady dost řeči. Já ale řekl: je nověj, ještě to nezná. Takže ty řeči přestaly. Přednešek ti to teda prošlo. Ale propříště se pamatuj, že se ještě nestalo, aby nám tu někdo, nějaká holubárna zaváděla nový móreay. Na to tady fakt nejsem zvědavý -

PRVNÍ VĚZEŇ /ke KINGOVI/ Co jsem tady, nikdo se tu ještě nevodvážil kouřit před snídaní -

KING /ke XIBOJOVI/ Toho dnešního vajgla ti teda vodpouštíme. ale bylo to naposled. Je ti to jasný?

/XIBOJ pokrčí rozpačité rameny/

DRUHÝ VĚZEŇ /zařve na XIBOJE/ Co vejráš, píšco! King se tě na něco ptá!

/Pauza/

KING /ke XIBOJOVI/ Jak vidiš, nic z toho zatím neděláme. Tě to ale už víš a zaříd se laskavě podle toho!

/Delší pauza/

Jo, a když jsme u toho, tak ještě něco. Od zejtrka budeš mít postel ustlanou tak jako všichni. Když to zvládnou jiný, zvládneš to taky. Nikdo tady nemá zájem na tom, abysme kvůli něčemu buzerantskému doskočíšti ztráceli každej den bod. Na to pak doplácí celá cimra. A my nebudeme sjíždět rajony jen proto, že si nějaká nová myš neumí ustlat. Když to nepochopíš a nebudeš to mít zejtra jako všichni druhý, tak se budeš celej večer učit stlát -

DRUHÝ VĚZEŇ /ke XIBOJOVI/ Rozházíme ti to třeba desetkrát -

KING /ke XIBOJOVI/ Deka musí bejt na všech stranách dva centáky vod kraje postele, límeč prostěradla na dylku stravenky a tak dál. Voni ti to už kluci ukážou -

PRVNÍ VĚZEŇ /ke KINGOVI/ Já si ho vezmu na starost -

KING /ke XIBOJOVI/ Rozuměls?

/Pauza/

Každej si na tyhle věci zvykl a tak si na ně zvykneš i ty! Jasný?

/Pauza/

DRUHÝ VĚZEŇ /ke XIBOJOVI/ Tak se do prdele, pičo, vyžvejkní,
když se tě king na něco ptá!

PRVNÍ VĚZEŇ /ke KINGOVI/ Nějakej hustej, ne?

KING /ke XIBOJOVI/ Utřel jsi ráno umejvadlo?

/Pauza/

Máš tenhle tejden uklid a tak za všechno ručíš! A jestli si myslíš, že jen tak přejedeš smetákem po zemi a bude to v richnigu, tak jsi na velkém omylu. Pod postelema se vytírá, hlavně v těch rozích dole u zdi - tam si svitěj bengové baterkou-, prach se utírá všude, umejvadlo musí bejt umytý, utřený, vyleštěný- a to samý hajzl. Dnes to byla hrůza, máš kliku, že to tu přes den nebyl žádněj bengo. Jinak bys měl po piči. Ale večír před prohlídkou si to osobně zkontroluju. Je nás tu hafo, všichni jsme si rovný a žádněj nebude mít nějaký vyjimky. A nejmín nějaká holubárna, který ještě hoří zahozenej vajgl před bránou!

DRUHÝ VĚZEŇ /zařve na XIBOJE/ Slez do piči, pičo, když s tebou
mluví king!

/XIBOJ zůstane sedět na své posteli a stále se rozpačitě usmívá. Napjatá pauza. DRUHÝ VĚZEŇ se chce vrhnout ke XIBOJOVI a strhnout ho dolů, ale KING ho zadrží/

KING /k DRUHÉMU VĚZNI/ Počkej!

/Pauza/

/ ke XIBOJOVI/ Tak hele, hochu! Jestli si myslíš, že si tady budeš hned první den dělat co chceš nebo si dokonce hrát na nějakýho kinga, tak se na týhle cimře nečspneš! Takže si to pořádně rozmysli! Na takový jako ty tady ještě máme, to by ti mělo bejt jasný!

/Pauza/

PRVNÍ VĚZEŇ /ke KINGOVI/ Ten je ale vofouklej !

KING /ke XIBOJOVI/ A paděj s tý betle dolů!

/Pauza, XIBOJ se nehýbe/

DRUHÝ VĚZEŇ /zařve na XIBOJE/ Neslyšels?

KING /ke XIBOJOVI/ Tak hele, chlapče, nemám rád, když taďy někdo se mne dělá vola! Jenomže mě jen tak nevytočíš!

PRVNÍ VĚZEŇ /ke XIBOJOVI/ Okamžitě seskoč dolů a omluv se kingovi!

/Pauza, XIBOJ se nehýbe a jen se rozpačité usmívá/

DRUHÝ VĚZEŇ /zařve na XIBOJE/ Ty kušbuřte jeden zasranej!

DRUHÝ VĚZEŇ přiskočí k postelím, strhne XIBOJE za nohu dolů, XIBOJ spadne na zem, DRUHÝ VĚZEŇ ho kopne a vrátí se po bok KINGA, XIBOJ pomalu vstává a nechápavě se rozhlíží po přítomných. Delší pauza./

TŘETÍ VĚZEŇ /tíše/ Kluci -

/Pauza, všichni hledí na XIBOJE/

KING /aniž se otočí k TŘETÍMU VĚZNI/ Co je?

/Pauza, všichni hledí na XIBOJE/

TŘETÍ VĚZEŇ /tíše/ Vždyť to je nějakej Maďar nebo co -

/Všichni pohlédnou tázavě na KINGA, napjatá pauza/

KING /po chvíli, tíše/ Jeho chyba -

/KING vykročí zlověstně směrem ke XIBOJOVI,

PRVNÍ, DRUHÝ i TŘETÍ VĚZEŇ ho zvolna následují všichni obklopují XIBOJE a stále těsněji se k němu přibližují. Opona padá/

K o n e c

Bondy, básník přijel k mému synovci s kočárkem ve kterém
 měl ty svoje dvě děti a vypili tři konve piva a že zavírali,
 tak si přinesli pivo na noc i do ložnice a vedli dál
 akademickou debatu, až z toho usnuli a synovec se probudí, že
 teče vodovod, ale rozsvítil a Bondy, chudák vyčůrával ty
 dvě konve piva na koberec a svalil se a zase usnul, až k
 ránu ho probudily ty jeho děti a když se koukal zničehonic
 začel křičet, už to mám! a jásal a hopsal po tom počůraným
 koberec, lidičky, křičel nejen jdou s námi ti, kdo s námi
 nejdou, ale jdou s námi i ti kdo jdou proti nám, protože se
 nelze odpárat od epochy!

Bohumil Hrabal

Taneční hodiny
 pro starší a pokročilé

EGON BONDY

Velká kniha

básně XI. 1951 - II. 1952

I. oddíl

B e z o b a v

In memoriam Konstantina Riebla

BEZ OBAV V TRAMVAJI

Věnováno Ivanu V. za jeho paranoické
vystoupení v Praze v listopadu 1951

Jede tramvaj zvonící
na plošině brigádníci

Ve voze sedí liška
dáma jménem Eliška

Jak jste bibá milá dámo
jezdíte domů až ráno

Máte lakované nehty
co dělají lehty lehty

Máte ráce továrníka
který vás líbá a kníká

Také posloucháte Londýn
když je devět hodin

Hrozná dámo' hrozná dámo
mám z vás pro strach uděláno

Na plošině smějíce
se stojí brigádnice

Jak jste krásné brigádnice!
máte zablácené střevíce

Dámo dám vám radu
jděte taky na brigádu

Jako brigádnice prostovlasé
pracujte na Denbase

Nepůjďte te-li pracovatí
celý národ vás zatratí

Nezbude vám nežli skočit do Vltavy
a nebo se střelit do hlavy

„Závidím lidem s takovou fantazií!“

Vladimír Renčín

„Hola! Kudy k lékaři?“

Vladimír Renčín

„S tímto budete určitě spokojen, kam vítr, tam on...“

„Než zavřu oči navždy, musím se ti, Žofie, s něčím svěřit: celá ta léta jsem tě klamal se zahraničními rozvědkami.“

Vladimír Renčín

„Dítě nešťastný! Vždyť jsi nám psal, že se ve městě živiš filozofií!“

ČETL JSEM JEDNU KNIHU
jako je Sever proti jihu

Četl jsem H. G. Wellse
jemuž věřit nelze

Můžu to říct nahlas
neboť mám rád Sovětský svaz

Nikdo nesehýne
kdo má rád tebe Staline

KOREJSKÁ BALADA

Ladislavu Štolovi

Od čínských hranic jde na dvůr
generál Mac Artur

Mac arture Mac Arture
du bist eine alte Hurre
Jistě budeš popraven
už se blíží ten den

Přijměte tisícové díky
za ten frk s čínskými dobrovolníky

POZDRAV

Můj přítel úderník
 dnes svoji svadbu slaví
 se dívkou milenou
 jea mládí pln a zdravý
 a jistě cítí již
 jak na těch kolenou
 kde dosud držival jen
 horkou číšku kávy
 si dříve než za dvě
 tři jara přeženou
 hrát bude rážový
 a směšný hošík plavý

Já cítím jeho pýchu tak jak bych měl ji sám
 a právě proto vám
 ke svatbě zaspívám:

Narodil se mi syn
 a já pláču blahem
 že spatřil světlo světa
 ve století nám drahém
 že na své mladé kolena
 podpírán jea mým stářím
 uvidí ještě Stalina
 a daruje mu vavřína
 že bude žít ve stalinské epoše
 že uvidí a bude stavět
 stavby komunismu
 bude mít z koksagyzu galoš
 zažene americkou havět
 a žít bude ve slunci svobody
 ba přímo na sluníčku opékat se
 A bude hostem na Kavkaze
 za zvláště údernickou práci
 Já budu v hrobě spát
 a líp než já
 už budou zpívat ptáci
 až na rovu budu mít hortensie...
 Už vidím ho jak ruské víno pije
 ba přímo ruské šampaňské
 Narodil se mi syn
 a za rok
 narodí se mi dcera
 Syn
 bude jak Pávka Kőrčeg a
 a ta se bude jmenovati Věra
 To bude už kanál Volha-Don
 a v Kunčicích taky už poteče oceľ
 bude mít pracovní rád stejně shon
 jak ženy svoji masakřelý něžný pocel
 Ach proboha
 že nejsem sám svým vlastním synem

můj život uplynul v dou rovném černé tmě
 však po nás mnoho zbuďe
 zapijeme to vínem
 a ještě více
 synu
 zbuďe po tobě
 Až můj syn s dcerou
 budou mít děti
 a já své hrdé vnuky budu houpat
 jak budu moci jim
 všechno povědět
 když nebudou znát co je stonět
 nevírou v život v lásku v poezii
 tak jako stonám já
 a proto jenom piji
 Však můj syn bude pít jenom za pracovní úspěchy
 a ne tak jako jeho otec alkoholik
 A vůbec
 ve světě pak bude krásy tolik
 že nebude už možno víc se radovat
 To vše nám Stalin dal
 a naše rodná strana
 ti vedli mi mou duši když jsem peel
 a otevřeli ji pro nová zřana

 NAD KREMLEM NA BROPLÁNU
 lítá Stalin v županu
 po ránu
 Jeho hlava sivá
 již vítr ovívá
 též letecké brýle mívá
 V eroplánu sedí
 jak si hraji hledí
 polární medvědi
 U veliké dálky
 vidí Vodsedálka
 an ťte Vítěslava Hálka
 Sisu skryvá v oku
 hned je mu do skoku

DOPIS

Můj známej dělá na Bombase
a piše mi vo tý kráse
jak se u nás daří
pracující mase

Dělám vosumnáctky směny
betonujeme tu stěny
který jsou teď podle
Tencerova rámu zděny

V tejdnu máme taky školení
marx-leninskýho učení
abysme taky
poznali vědecký vědění

Vedle nás dělaj trestanci
co se buntovali kanci
sou těžce hlídány
tak už nemaj žádnou šanci

Je to tu moc hezký
jak se čikání učeť česky
dřív neměli ani školj
a teď už choděj pěšky

Zejtřa budem mít estrádu
voď gotvaldovskejch kamarádů
každěj se těšime na tu
kulturu a parádu

Včera tu tři spadli a jednoho přejeli
a ani vo tom nevěděli
měli to lehký už proto
že to bylo zrovna v neděli

Jak se stýkati s Čechy? Psychologické uzpůsobení národa vyrůstá z jeho skutečné situace a stopy této situace najdete v každém z nás. Malý osmimilionový národ neměl nikdy příležitost, aby dal v sobě vsklíčiti tvrdé bezohlednosti a výbojnosti. Z této skutečnosti se vyvynulo něco, co Evropa o nás neví: zvláštní druh naší odvahy.

Naše odvaha je trpělivá houževnatost a neúmorná vytrvalost. A snad právě proto, že jsme musili vždycky více vydržet, než jsme mohli a směli vybojovat vytržil se rozum každého z nás v ono rychlé a realistické oceňování skutečnosti, které snad na první pohled vypadá jako poddajnost. Je to poddajnost klamná a zdánlivá. Snad to není velký ideál: žítí. Zatím jsme však neměli větší. Nechceme, než žít po svém, po výrazu své bytosti, po řeči svých předků. Tento skromný ideál vyčerpával celé generace z nás natolik, že skutečně nedokázaly o mnoho víc, než udržet národní souvislost. Ale zde je hranice, kterou není dobře překračovat, protože zde jsou počátky toho, co je nám nezbytné jako vzduch a co bránit je samozřejmě jako dýchat. Bránit národní souvislost a bránit její zvláštní výraz, který vyrostl po staletí.

Když se dívám někdy na obrázky slavných dnů Berlína, Vídně nebo Říma, na řady lidí, kteří stojí jako zeď, na les zdvižených pravic, na oblaka praporů a nápisů, na pochodové průvody a rozžaté reflektory, myslím si vždycky: to by u nás nabylo asi možné. Ne snad, že bychom to nedovedli, ale českému člověku nelahodí moc slávy. Nemá pochopení pro postavy opředené bájí a pocituje prostotu jako větší blízkost. Čím bližší je nám člověk, tím více ho milujeme, čím soukroměji mezi námi vystupuje, tím srdečněji ho vítáme. Čím méně stráží má, tím bezpečnější a vítanější je mezi námi. To pramení a hluboké demokratičnosti našeho lidu, z potřeby lidské blízkosti, a z úcty k lidské osobitosti a z té hluboké dobrovolnosti, která je podmínkou všeho blahodárného. Nelámejte tuto vlastnost malého národa protože zlomivše ji, naleznete něco zrádného v tváři českého lidu. Převala by se nejkrásnější vlastnost malého národa a nejvýznamnější projev jeho svobodné vůle: jeho láska k soukromí a dobrovolnost k společným zájmům. Važte si, že máte před sebou člověka který má smysl pro sebe-lázeň. To je víc, než kázeň. Je užitečnější a pohotavější. Neberte ji k Čechu nikdy. V sebekázni vyvine hrdě nejlepší své vlastnosti a maximum svých schopností. V pouhé kázni ochabně, ulehne, dodá jen zakrnělý výkon - a uhne do posměšku.

V poslední době slyšíme tak zhusta větu, že jsme začleněni do německého životního prostoru a že v tomto prostoru tvoříme jakousi jednu zemi a jednu vlast....

Jsem Češka a mám proto dobrý hudební sluch. Slyším jasně slova a vyvolávám si přesně co představují. Prostor - to je nebe, vzduch, oblaka, něco širokého, nejasného, rozevlátého. My však bydlíme na hroudě této země, dobívajíc z ní obživu. Bydlíme tu celá staletí, děd předával otcí, otec synovi ruce dlo. Bydlíme a žijeme tu, netvoříme prostor, jsme jen národ 8 milionů lidí. Národ, který má svou řeč, zvyky, mravy, básně touhy a ideály. Netvoříme most mezi Němectvem a Slovanstvem, po mém názoru. Tvoříme - my všichni Češi - most mezi Čechy včerejšíka a Čechy zítřejšími. Předáváme chorál svatého Václava svým dětem. To nic jiného děláme.

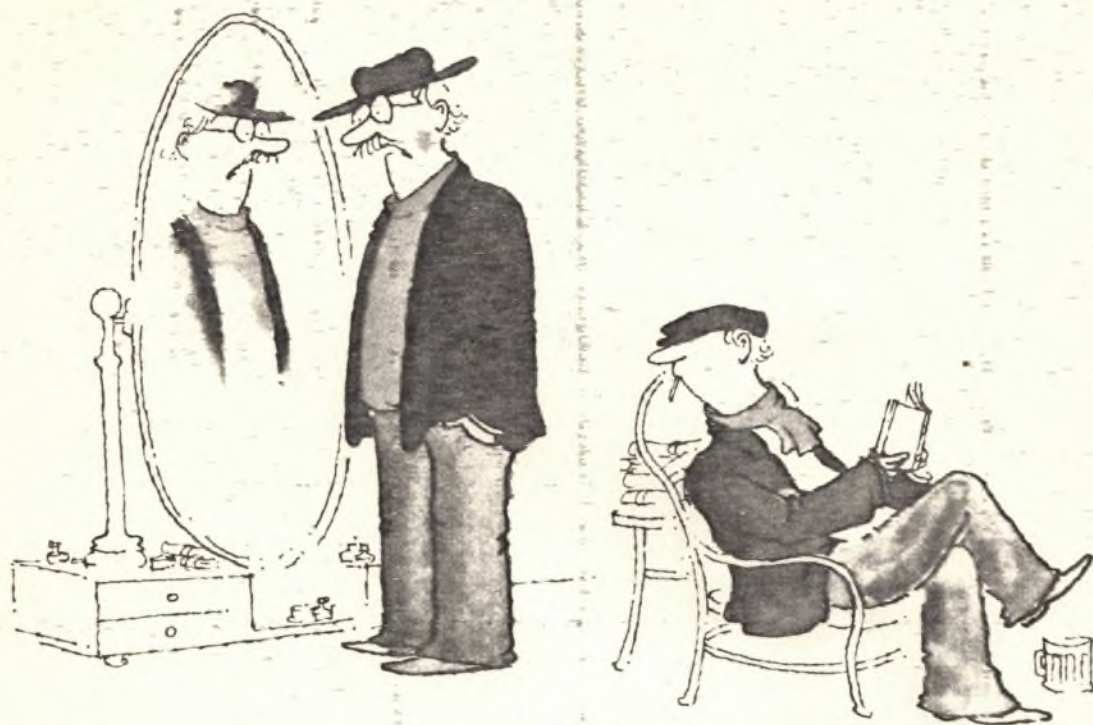
Píše-li německý nacionální socialista, že "Němec jest, beze všech výhrad, národním socialistou a že jeho samozřejmým právem moci se k tomu přesvědčení přihlásit všude....", lze jenom odpovéděti, že ani my nešádáme pro sebe nic jiného, než mítí samozřejmě právo hlásiti se ke svému přesvědčení k formě myšlení, jež nerozkvetlo přes noc, ale přes staletí. Mluvíte-li však o "krajně nutném přerodu duše českého člověka", mohu jen opakovat, že mám citlivé uši pro slova: přerod nemůže být krajně nutný. Přerod může být pouze organický. Jinak to není přerod, ale přelom. Duše národů se nepřerodí na povel. Možno ovšem na opravdovou duši národa nalepiti jakési vnější znaky a nazývati to zdařilou operací. Nejsem si jista, zdali bychom tím mohli vytvořit něco jiného, než zmetka nové národní duše. Jako rostla duše dnešního německého národa a jako rostl nacionální socialismus, až se vykrytalizoval ve vyhraněný názor, podobně rostla duše českého lidu a českého národa od Lipan k Bílé Hoře a od Bílé Hory k Mnichovu, krystalizujíc se ve vyhraněný názor, který dnes dýchá

v každém z nás jako živá věc.

Naše dějiny daly by se vyjádřit dvěma vetami ve dvou různých dobách: "Bijte, zabijte, nikoho neživte!" a "...nedej zahynout nám ni budoucím!" Není pochyby, že teď nesou naše dějiny pečeť druhé písně. Přijali jsme ji jako úkol své doby a budeme ji zpívatí vroucně nahlas, nebo pošeptmo. Jsme na tuto píseň citliví, alespon tak, jako jsou Němci citliví na versaileský mír. Chcete-li z nás dobré sousedy, namněte se ctít tuto píseň jako výraz naší národní duše!

Milena Jesenská, Jak se stýket s Čechy?

Přítomnost, 16.2. 1939

„Čím to, že člověka vždycky potěší, když vidí někoho, kdo je ještě blbější než on sám?“ Vladimír Renčín

Vladimír Renčín
„Marie, vynalezl jsem vzorec, který posune lidstvo opět kupředu:
 $E = WC!$ “

Vladimír Renčín
„Let probíhal ve dvou fázích. V první, poměrně krátké, jsem si připadal jako orel, ve druhé fázi jako naprostý debil.“

Jiří Ruml : O raketách a vyvrácených vratech od stodoly

Kapřed jsem chtěl psát o Lendlovi. To bylo v době, kdy jeho tenisové rakety zaměstnávaly u nás mysl lidu obecného více než rakety jiného druhu. Šlo o to, že náš nejlepší tenista byl vyřazen ze státní reprezentace a někdo tehdy litoval, že ho u nás doma už asi neuvidíme. Nejvíce pak ministr financí.

CELÍ SVĚT JE PROTI RAKETÁM, křičely hlasitě palcové titulky, až jsem se divil tomu náhlému pacifismu v marxleninské zbrojnici navídanému, ale vše se p ostupně vysvětlilo. Protestovat se má pouze proti raketám západním, kdežto rakety východní musíme velebit. Prostě: jsou rakety zlé a rakety hodné, jedny jsou válečné a druhé mírové. Jen jestli je tohle rozlišení zřejmé i těm raketám.

A tak došlo k paradoxu vakutku dějinnému. Jeden týden se jako na povel a p od přísnou kontrolou kontrolou účasti pochoďovalo ulicemi našich měst s transparenty NEI RAKETÁM - aby hned za týden účastníci mírových manifestací byli vystavováni psychickému a morálněekonomickému nátlaku říkat ANO obranám hrozného ničení na území vlastního státu. Nebo to snad již není náš vlastní stát ? ...

Zrovna nedávno se vzpomínalo, jak za války okupanti udělali z Neveklovska střelnicí pro své kompanie SS. Teď má být střelnicí celá naše republika, a ty mírové rakety mají název stejně nelibozvučný, ale to je spíše nespočetná slovní hříčka.

Už vidím, jak v kterémsi úřadě si mnou ruce, že konečně se mne dostali příznámí, které se jim nespočítalo získat při dvojím informativním ~~WERNERU~~ pohovoru před příslušníky Státní bezpečnosti. Poprvé se mnou přijeli do práce, podruhé mne odvezli na poli cejná stanici v místě bydliště a neustále kroužili okolo toho, co Charta 77, oni říkají takzvaná charta nebo nepřátelské seskupení, co chystáme za dokument" v návaznosti na zostřenou mezinárodní situaci" a zda budeme demonstrovat na Staroměstském náměstí.

Ani slovo přímo o raketách, jakoby čekali, že o nich začnu sám, ale já odmítám odpovídat na kladené otázky, jsa poučen z anglických detektivek, že cokoliv řeknu jim do protokolu, bude určitě zneužito proti mně, a navíc znám z historie, že už jednou se před staroměstskou věží konala poprava českých pánů.

Možná kdyby se zeptali rovnou a bez protokolu, co říkáš raketám, odpověděl bych bez váhání, že jsem proti, neboť žádná nálož není natolik mírová, aby nebyla s dostatek ničivá, a myslím si, že nikdo nemá právo usilovat druhým o život nejen raketami, nýbrž vůbec. Ani v dopravních letadlech, ani na Grenadě, kde uvítali svého představitele ledva se vrátil z návštěvy Prahy a Budapešti kulkou do hlavy, a vyprovozovali tak invazi téměř válečnou. Někdo

se zkrátka přehorlivě snaží, aby od stěbla chytla celá stodola, ale to je příliš vysoká politika, já měl prapůvodně na mysli takové to drobné ničení všude okolo nás.

Už deset let jezdíme do jižních Čech na chalupu a s hrůzou zjišťujeme, ja jáe všechno cagruant. Jednou tam udělají na polích meliorace tak šikovně, že se podmaščí vzrostlý les a ten při prvním nárazu větru téměř celý padne, potom ve snaze odvodnit louky, zbaví naopak vody místní nebeský rybník, jiný zas plní plán těžby tím, že pokácí borový háj, který taky půjde do háje, vlastně asi jinam, neboť denně tu kolem jezdí těžkotonážní vlek s kamiony s dřevem do sousedního Rakouska, pak zatopí idýlické údolí Malše a potom splundrují přílehlou památnou křížovou cestu v Římově. Mezitím z celého revíru zmizí veškerá lesní a polní zvěř, protože všude navezli tuny umělých kmojiv. Člověk zůstává dosud zachován, ale v jaksi horším provedení.

Když je rozryta jedna polní cesta, traktor hbitě prokletí jinou jako někde v širé stepi, jenže tady vzrostlým obilím, a proč mu to mít za zlé, když jiný padne při manévrech za obranu vlastí půl brambořiště či nějaký ten hektar jeteliny. Člověk tak přivykne hromadné devastaci, že při honbě za normohodinami klidně přejeze tu slepici, tam králíka, který hledal svobodu a našel sart, a když není v cestě nic živého, aspoň povalí plot nebo srazí kus střechy na staré kovárně.

Svého času jsme si stěžovali, že JZD Obránců míru uskladnilo v sousední zrekvirované stodole chemikálie, které nám kazí vodu ve studni. Uznali to a svezli stodola slámou tak vehementně, že už dvakrát porazili zašnou dřevěnou stěnu až na náš dvorek, a krátce nato vyvrátili přední křídlo vrat od této stodoly. To se stalo 3. října 1980. Vrata zůstala ležet v trávě a shnila tam.

Ve srovnání s křížujícími raketami, jejichž plochá dráha letu zleva i zprava může zutínat nejen špičky posledních skomírajících sarků, je tohle prkotina. A taky by bylo přehnané vinit z toho současný režim, ale kdo vyrůstá v neúctě k majetku druhých, přestává si vážit i majetku společného, a kdo je lhostejný k přírodě, potratí časem vztah k životu. Nevědomky i k tomu vlastnímu. Stodola za našimi kumy se nových vrat sotva dočká, když obránci míru mají teď jiné starosti. Jen aбыchom jednou své netečnosti nelitovali.

11. listopadu 1983

HYMNUS SISYFŮV

Madono,
Klečím před tebou,
Sisyfos.

Všechno je pro mne
Kamenem.

Celý svět.
I chléb.

I Ty.

I Bůh.

Miluji bílé, černé i šedé
Mramory.

Miluji mramory

Carrarské.

Miluji pískovec
Jeruzalemský

I rudou žulu
Řeckých hor.

Miluji alabastr
I porfyr,
I křemen.

Miluji kameny.
Miluji kameny.

Bylas, madono, prvním kamenem,
Před kterým jsem padl na kolena.

Bylas prvním kamenem,
S kterým jsem mluvil.

Bylas prvním kamenem,
Který vyslechl mé modlitby.
Pieta,
Bílý mramore mého mládí,
Pieta vatikánská.

Bylo to tenkrát, kdy pinie sestupovaly
Z návrší jak průvod zelených vestálků
S dlaněmi na hlavách. Pod latinským nebem,
Naslouchaje mému vnitřnímu hlasu,
Který mi říkal, že je mou povinností Boha
Vynést vysoko na štít mé pravdy.
Začal jsem zvedat s námahou rukou i čela
Ten balvan nejsvětější na vrcholek hory
Ó Matko Boží, vyslechni mé nářky
Anakloň ucho hlasu mého žalu.
Na to břemeno nestačím.
Ta tíž není pro má ramena.
Jsem příliš slabý. A jsem sám.
Dej mi člověka, který mne podepře
A podá ruku, když mi síly dojdou.

A tehdy řeklas, Madono z mramoru:
"Dobře, synu můj. Sešlu ti anděla".

Ať se posměvač posmívá s úsměškem

Nazve ten dialog
Metaforou,
Paranoiou,
Přizrakem,
My vime,
Že to nebylo šílenství,
Mramore.

Ó Madono kamenných oltářů,
 ů Madono kamenných kateder,
 Ó Madono kamenných hrobů,
 Buď se mnou v ty dny a noci,
 Když Boha zvedám pod horou jak balvan,
 Který se nepřestává vymýkat
 Mým dnům, se hřmotem padá
 Do propasti.

Ó Madono,
 Buď se mnou v hodině smíření,
 Kdy kámen věkovitý
 Konečně vyzvednu
 S posledními sílami zmožených ramen
 Na vrcholek hory,
 Ze které už víc
 Se nesvalí do propasti.

To bude smrt,
 Štít hory
 Plodonosné,
 Mariin mramore.

BRANDSTAETER Roman narozen v Tarvowě,
 básník, dramatik. Studoval polonistiku
 na univerzitě v Krakově, - PhDr. Za války
 na Blízkém východě. Hodně cestoval:
 1947 - 1948 kulturní atašé polského vel-
 vyslanectví v Římě. Žije v Zakopaném a
 věnuje se literatuře. Jeho rozsáhlá čin-
 nost zkoumá v různých polohách otázku lid-
 ství na pozadí národních dějin, často v
 souvislosti i interpretaci polsko-žodov-
 ské a náboženské problematiky.
 Debutoval sbírku básní Jarzma /Jha, 1928/,
 Wezly i miecze /Uzly a meče 1933/, Jero-
 zolima światła i morku /Jeruzalém světla i
 a soumraku 1935/, Faust zwieczniony /po-
 ražený Faust 1958, česky 1968/, Piśń o moim
 Christusie /Píseň o mém Kristu/, Śmierć na
 wybrzeżu Artemidy /Smrt na pobřeží Artemidy
 1962/. Dramaty. Poezja.
 Po válce se věnuje hlavně dramatické tvorbě:
 Ludzie z martwej winicy /Lidé z mrtvé vinice
 1950/? Znak wolności /Znamení svobody 1953/,
 Noce narodowe, Dramaty wybrane /1954/,
 Milczenie /1957/, Dzień gniewu /Den hněvu
 1962/, eseje Kroniky z Assyżu /Umbrijské
 kroniky 1947-česky 1967/, Jezus z Nazaretu
 /1967-1968, román/.
 Jinak taky překladatel z angličtiny /Shake-
 speare/. Laureát státní ceny PLR I. stupně,
 významné lit. ceny Wl. Pietrzaka a j.
 Svým barokizujícím jazykem a hlubokou svá-
 zaností a jemnými nuancemi zemité polštiny
 připomene českému čtenáři tvůrčí postupy
 Jaroslava Durycha a Vladislava Vančury.

E.K.

Kousavý ráno má zuby
 jak noty na buben
 listí svítí jak zlatý plomby
 na houpatý siluety topolů

k snídani burčák a cigáro nalačno
 spánek je nejsladší bezvědomí
 stačí jen přemluvit mraky
 a můžem plout

jiskry rozkřísnuté grimasou idiotů
 zakládají ohničky v podvědomí
 anonymních
 chodníky pošpiněné kroky udavačů hoří

5,11

pronásledují nás plaché pohledy
 těch úplně prvních
 proč zrovna ona ?
 nad něčím nelze jen tak mávnout rukou ...

kousavý ráno má zuby
 jak noty na buben
 slyším to ticho před bouří
 slyším tvůj zrychlenej dech před výhrou
 když zarosený oči hlesnou ano

listí svítí jak zlatý plomby
 na houpatý reggae
 boků

přinášíš mi kornout radosti
 stočenej z poselství not
 a vlasy smáčíš v pěti linkách

slunce čumí jak čerstvá podlitina
 a děti pouštěj draky
 s plochou dráhou letu ...

motto :

... jen stěhovaví ptáci se vrací,
jen stromy mají dost času,
aby mohly žít ze vzpomínek ...

S T O P Y T I C H A

Vzpomínka ještě živá
nás provází dny
které tak neúprosně letí

Vzpomínka ještě živá
nás provází sny
jasnými smíchem našich dětí

Čáry života na našich dlaních
se denně protínají
snad známe se už víc
než chceme unést ...

Hra setkání
Hra otázek
Hra odpovědí

Hra pohledů
svatý obrázek
Kouzlo rozednění

Na mapách myšlenek
jsou bílá místa

Počítej se mnou stopy ticha

... dneska vyjimečně nepodváděj
až zase příště ...

KLAM SVĚTA

Rozhlédni se
 Pohleď
 co působí ti
 pohled na svět ...

Spěcháš
 neustále hledáš odpověď
 která stejně nebude pravdivá
 Namáháš mysl
 Vydáváš energii
 která stejně nebude využita
 Mluvíš o důležitých věcech
 které stejně nejsou k ničemu

Nacházíš rozčarování
 Nacházíš bezvýchodnost
 tupé výrazy lidí
 přešlých životem

Klamné upřímnosti
 Velkorysé podrázy
 nacházíš
 svoji nevědomost

Člověče
 nezoufej

Všechno stojí za to
 i když je to klam
 k l a m
 k l a m
 k l a m
 k l a m světa

POUHOST MYŠLENKY

Ráno

Jsi

Probouzíš se modlitbou

vítáš slunce

střemhlav padáš do víru dne

nad obočím ti visí myšlenka

výkřik tvého nitra

nechce se jí pryč

když jí na malej moment ignoruješ

jako Ikarova křídla k tobě přiletí

a provokuje ...

...u oběda

ve víru dne

když se zamýšlíš nad pomíjivostí všeho

i tehdy se jako stín loudá kolem

Je s tebou

Je tebou

Chytá jak chtič

Večer

když chceš stáhnout rolety svého nitra

zapomenout na všechny skutečnosti

i neskutečnosti

vynoří se opět

proti tvé vůli ...

...buší do tvého nitra

STÁLÁ

LEHKÁ

JEMNÁ

VOŇAVÁ MYŠLENKA "JAHODOVÁ POLE NAVŽDY"

